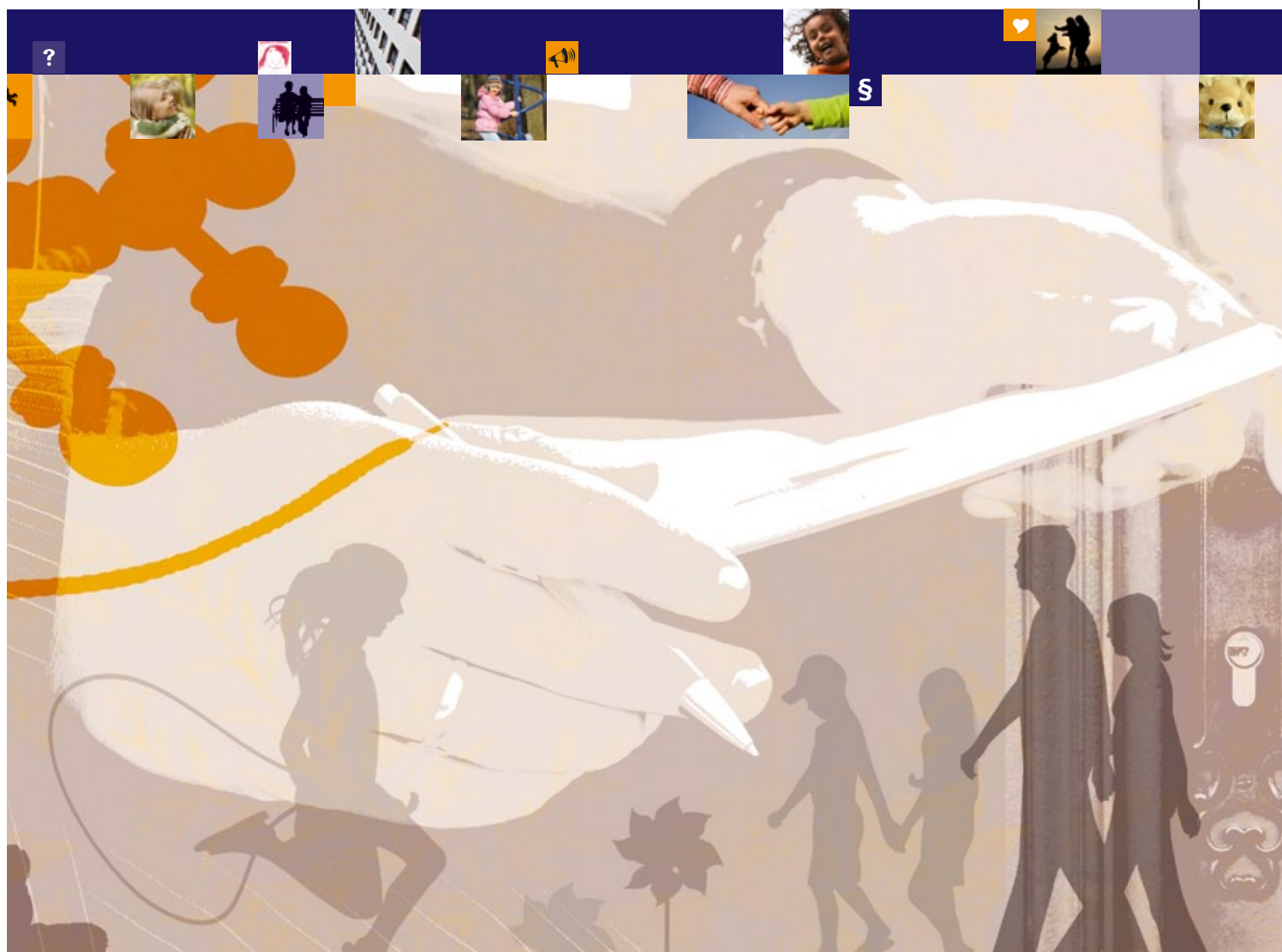

Veileder

Veiledende retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnevernsaker for barneverntjenesten, fylkesnemnda og domstolen

BARNE- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENTET

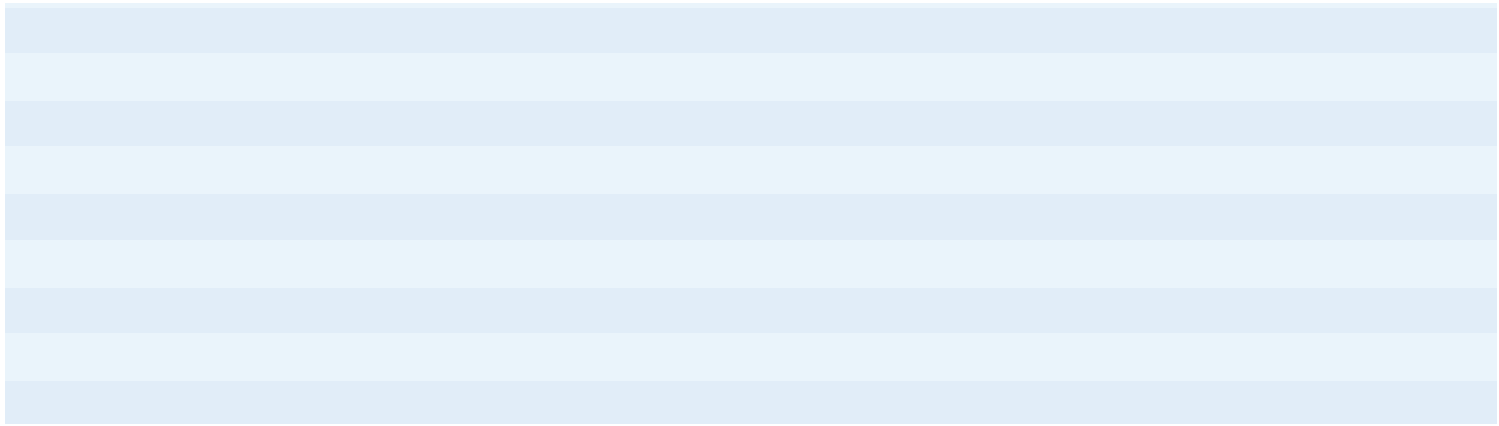
Veileder

Veiledende retningslinjer for
sakkyndig arbeid i barnevernsaker
for barneverntjenesten, fylkesnemnda
og domstolen

INNHold

1 Innledning	7
2 Kort om saksgangen i en barnevernsak og om bruk av sakkyndige	9
3 Rammer for sakkyndig arbeid i barnevernsaker	11
3.1 Hvem engasjerer og oppnevner sakkyndige	11
3.1.1 Engasjert av barnevernet	12
3.1.2 Sakkyndig oppnevnt av fylkesnemndene	12
3.1.3 Sakkyndig oppnevnt av domstolene	12
3.1.4 Sakkyndig engasjert av foreldrene	12
3.2 Hvem kan oppnevnes – kvalifikasjoner	13
3.3 Habilitetsregler	13
3.3.1 Sakkyndig oppnevnt for forvaltning og for domstol	13
3.3.2 Rolleavklaring	14
3.3.3 Rollekonflikter – et særlig ansvar	15
3.4 Taushetsplikt	16
3.5 Opplysningsplikt	17
3.6 Partenes adgang til å gjøre seg kjent med innholdet i sakkyndigrapporten	17
3.7 Forskrift om krav til helsepersonells attester, erklæringer og lignende	18
3.8 Tidsaspektet	18
4 Mandatet til den sakkyndige	21
4.1 Generell informasjon	21
4.2 Mandat der sak skal fremmes for fylkesnemnda	22
4.3 Mandat ved/til oppnevning av fylkesnemnda eller retten	22
4.4 Utredningens omfang	22
4.5 Informasjon til de som skal utredes	22
4.5.1 Informasjon til barnet	23
5 Det sakkyndige arbeidet	25
5.1 Innledning	25
5.2 Forholdene rundt undersøkelsen	26
5.3 Aktuelle faglige vurderingstema	26
5.4 Metoder i utredningsarbeidet	27

5.4.1 Person- og relasjonsorienterte samtaler med barn, foreldre og andre omsorgspersoner	27
5.4.2 Observasjon av barn, barn og foreldre, eventuelt barnet i andre sammenhenger	28
5.4.3 Utredningsinstrumenter	29
5.4.4 Komparentopplysninger og kildeopplysninger	29
5.4.5 Kultur og etnisitet	29
5.5 Den skriftlige rapporten	30
5.6 Fagetiske vurderingstema	30
6 Barnesakkyndig kommisjon	33
6.1 Kommisjonens sammensetning og kompetanse	33
6.2 Kommisjonens oppgaver – kvalitetssikring	33
6.3 Nærmere om tidsbruk	34
7 Muntlig framstilling i fylkesnemnda eller domstolen	37
8 Oppdraget avsluttes	39
8.1 Avslutning av oppdraget – godtgjøring	39
8.2 Oppbevaring og sikring av dokumenter og rapport	39
8.3 Påfølgende oppdrag i samme sak	39
Referanser	40
APPENDIX	41
Veiledende mal for oppbygging av den sakkyndige rapporten	41
1 Innledning	41
2 Innholdsfortegnelse	41
3 Opplysninger om utredningens tilretteleggelse og forløp	42
4 Sakens bakgrunn	42
5 Aktuell situasjon	42
6 Redegjørelse for samtaler og undersøkelser med barn, foreldre og komparenter	43
7 Observasjoner av samspill og barnets fungering i andre sammenhenger, tester og kartleggingsverktøy	43
8 Vurdering	43
9 Konkluderende faglig vurdering/råd	43

1 INNLEDNING

De undersøkelser som gjøres og de beslutninger som tas i en barnevernsak kan få avgjørende betydning for barns utvikling, livskvalitet og psykiske helse. De samme beslutningene kan også berøre andre menneskers liv på dyptgripende måter. For å sikre et godt og barnefaglig kvalifisert underlag for de beslutninger som skal tas, engasjeres ofte sakkyndige til å foreta en utredning og skrive en rapport basert på dette. Å sikre god faglig standard på sakkyndige rapporter i barnevernsaker, er derfor viktig. En sakkyndig utredning skal gi en barnefaglig vurdering av hva som på kort og lang sikt vil gi barnet en forsvarlig omsorg, eller faglig vurdering av andre spesifiserte tema. Den sakkyndige skal gi oppdragsgiver og parter et faglig perspektiv og dermed bidra til at saken blir tilstrekkelig opplyst i forbindelse med de vurderinger og beslutninger som skal fattes vedrørende barnet.

I februar 2006 ble NOU 2006:9 *Kvalitetssikring av sakkyndige rapporter i barnevernsaker* lagt fram. Utvalget som sto bak NOUen foreslo bl.a. at det etableres en barnesakkyndig kommisjon som skal vurdere *alle* sakkyndige rapporter i barnevernsaker som skal benyttes til å fatte en beslutning, enten det er barneverntjenesten som engasjerer den sakkyndige, eller den sakkyndige er oppnevnt av fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker eller domstolen (tingretten eller lagmannsretten). Regjeringen sluttet seg til utvalgets forslag om å etablere en Barnesakkyndig kommisjon for sakkyndig arbeid.

I juni 2008 ble det lagt fram forslag til lovendringer om etablering og drift av barnesakkyndig kommisjon, jf. Ot. prp. nr. 68 (2007-2008) Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester mv. (barnesakkyndig kommisjon). Lovforslagene ble behandlet av Stortinget 19.02.09. Det vises til kapittel 7 for nærmere informasjon om Barnesakkyndig kommisjon.

Vedtaket i Stortinget innebærer at:

Alle sakkyndige rapporter i barnevernsaker skal sendes til Barnesakkyndig kommisjon for vurdering. Vurderingen tar utgangspunkt i felles, faglige standarder og kriterier i *Veiledende retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnevernsaker for barneverntjenesten, fylkesnemnda eller domstolen.*

De veiledende retningslinjene for sakkyndiges arbeid i barnevernsaker beskriver bl.a. hva en sakkyndig rapport forventes å omfatte og utgjør det strukturelle grunnlaget for medlemmene av Barnesakkyndig kommisjon til å vurdere om rapportene er av en slik kvalitet at bl.a. rettsikkerhet, faglighet, etiske betraktninger og kritisk anvendelser av metoder er ivaretatt.

De veiledende retningslinjene vil også være en orientering til barneverntjenestene, fylkesnemnder for barnevern og sosiale saker, domstoler, fylkesmenn, parter og parters fullmektiger om de sakkyndiges arbeid i slike saker og hva som forventes av en sakkyndig rapport.

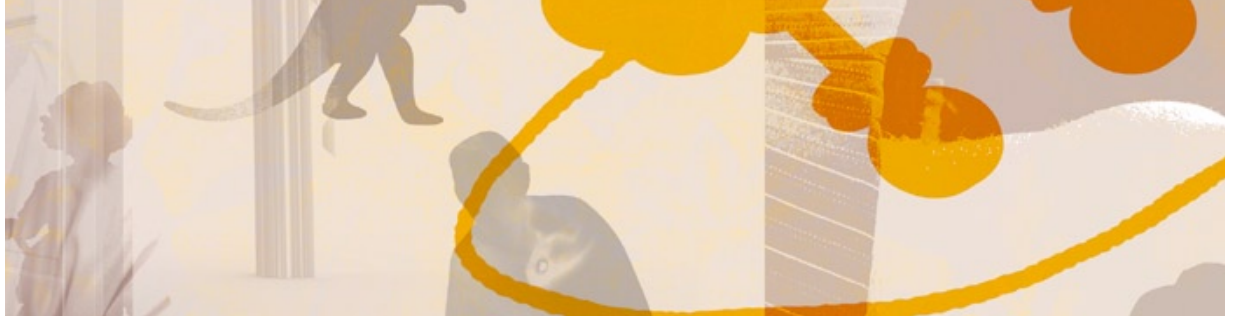
De veiledende retningslinjene omhandler ikke sakkyndiges arbeid i saker etter barneloven og straffeloven, eller fagkyndige som etter tvisteloven kapittel 9 betegner meddommere som bidrar med sin generelle faglige kompetanse til å styrke avgjørelsesorganet. Retningslinjene omhandler heller ikke fagkyndige medlemmer i ulike utvalg i fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker.

De veiledende retningslinjene forutsettes fulgt slik de er utformet i dette heftet. Det forventes at vesentlige avvik fra de veiledende retningslinjene grunngis og forklares. Det er den sakkyndiges ansvar å sørge for at rapporten så snart den foreligger blir forelagt Barnesakkyndig kommisjon.

Med sakkyndig menes i dette heftet en person som i kraft av utdanning, oppøvde ferdigheter eller erfaring forventes å ha kunnskap om et spesifikt fagområde ut over det som kan regnes som allmennkunnskap. Hans/hennes kompetanse er samtidig tilstrekkelig til at systemet, offisielt/rettslig, har tillit til den sakkyndiges faglig funderte mening om et forhold eller faktum innen sitt ekspertområde.

I dette dokumentet brukes av og til begrepet avgjørelsesorgan. Dette begrepet inkluderer både fylkesnemnda og domstolen.

2

2 KORT OM SAKSGANGEN I EN BARNEVERNSAK OG OM BRUK AV SAKKYNDIGE

I barnevernsaker kan barneverntjenesten engasjere sakkyndige når det er formålstjenlig og det vurderes å være behov for eksterne eksperter for å utrede en sak. Fylkesnemnda for barnevern og sosialer saker kan også oppnevne sakkyndig der saken trenger ytterligere opplysning. Ved rettslig overprøving av fylkesnemndas vedtak for domstolen, kan det også oppnevnes sakkyndig. Målet med det sakkyndige arbeidet er å gi en barnefaglig vurdering av de aktuelle vurderingstemaene om hva som på kort og lang sikt gir barnet forsvarlig omsorg.

Barnevernloven omhandler det offentlige ansvar for utsatte barn og unge. Det er kommunens barneverntjeneste som har ansvaret for saksforberedelsen i en barnevernsak. Saksbehandlingen reguleres av barnevernloven kapittel 6 og 7, og lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 10. februar 1967 (forvaltningsloven). Dette gjelder også saker som hører inn under fylkesnemndas myndighetsområde, se nedenfor. Der som saken behandles av domstolene reguleres saksgangen av lov om mekling og rettergang i sivile tvister av 17. juni 2005 nr. 90 (tvisteloven).

Det følger av barnevernloven § 4-3 nytt fjerde ledd at barneverntjenesten kan engasjere sakkyndige. Barneverntjenesten har selv kompetanse til å utrede situasjonen til et barn, men kan engasjere sakkyndige når de finner det formålstjenlig. En sakkyndig som engasjeres av barneverntjenesten til å utrede en sak eller deler av denne er i hovedsak underlagt det samme lov- og regelverk som gjelder for barneverntjenesten og vil dermed blant annet ha tilgang på opplysninger som ellers er underlagt taushetsplikt. I følge barnevernloven § 4-3 siste ledd kan videre den sakkyndige, i likhet med barneverntjenesten, kreve å få samtale med barnet i enerom, dvs uten at foreldrene eller andre foresatte er tilstede.

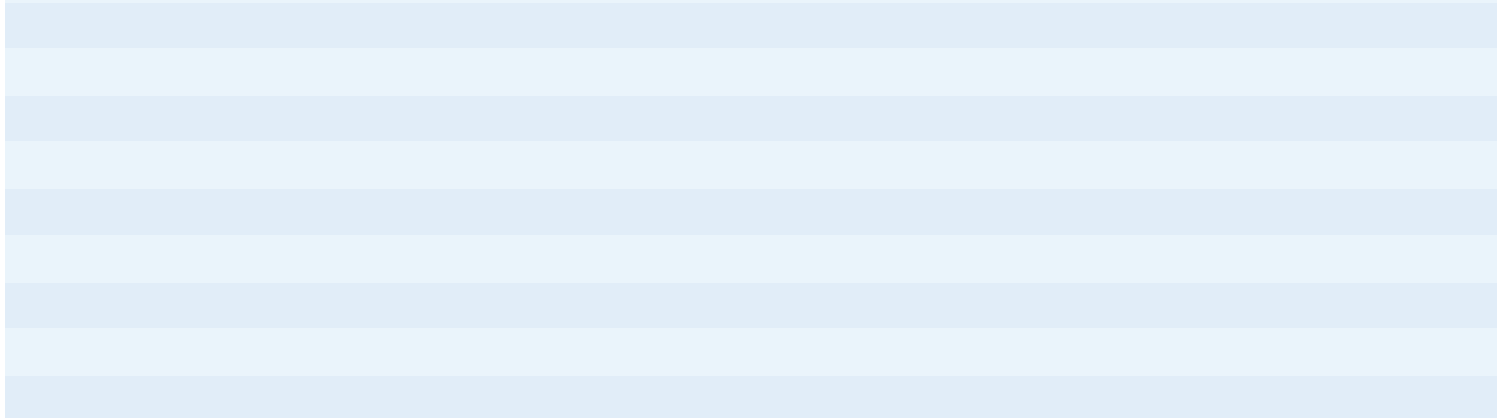
Barnevernloven kapittel 7 inneholder regler om saksbehandlingen i saker som innebærer mulig bruk av tvang. Dette gjelder for eksempel vedtak om omsorgsovertakelse, tilbakeføring av omsorg og institusjonsplassering ved atferdsvansker. Disse sakene kan være spesielt komplekse og innebærer tvangsutøvelse og skal behandles av fylkesnemnda.

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker er et uavhengig domstolslignende forvaltningsorgan, organisasjonsmessig tilknyttet Barne- og likestillingsdepartementet. Det er 12 fylkesnemnder fordelt på 19 fylker. I den enkelte sak består fylkesnemnda som hovedregel av nemndsleder med juridisk kompetanse tilsvarende dommer, ett medlem fra et alminnelig utvalg og ett fra et fagkyndig utvalg. I henhold til barnevernloven § 7-12 bokstav d kan nemndsleder også selv oppnevne sakkyndige der saken trenger ytterligere opplysning.

Sakkyndig som er engasjert av barneverntjenesten eller oppnevnt av nemndsleder møter i nemnda og avgir muntlig forklaring jf. barnevernloven § 7-17 d) jf. tvisteloven § 25-5.

I henhold til barnevernloven § 7-24 første ledd kan fylkesnemndas vedtak bringes inn for tingretten til rettslig overprøving. Barnevernloven § 6-3 annet ledd gjelder tilsvarende for et barns rett til å reise søksmål. Det er innført begrenset adgang til anke til lagmannsretten der anke over tingrettens dom ikke kan fremmes uten lagmannsrettens samtykke, jf. tvisteloven § 36-10 tredje ledd. Lagmannsrettens dom kan ankes til Høyesterett.

Oppnevning av sakkyndig i barnevernsaker for domstolen skjer med hjemmel i tvisteloven. Som sakkyndig velges en person som har den nødvendige kyndighet og erfaring, jf. § 25-3 annet ledd.

3

3 RAMMER FOR SAKKYNDIG ARBEID I BARNEVERNSAKER

Kapittel 3 omhandler ulike forvaltningsmessige og/eller rettslige rammer for sakkyndig arbeid i barnevernsaker. Kapitlet omtaler hvem som kan være oppdragsgiver for en sakkyndig rapport og at det er oppdragsgiver som bl.a. må tilse at den sakkyndige har de nødvendige faglige forutsetninger for å tjenestegjøre i saken. Det går videre fram av kapitlet at den sakkyndige arbeider innenfor rammene av habilitetsregler og må gjøre en vurdering og avklaring av egen rolle i forhold til dem som skal utredes. Å være sakkyndig fordrer videre å være bevisst på rollekonflikter og eventuelle bindinger til både foreldre, offentlig part eller beslutningsorgan ved forespørsel om sakkyndigoppdrag. Taushetsplikten og opplysningsplikten inngår også som ramme for det sakkyndige arbeidet i tillegg til de rammer som gis i forskrift om krav til helsepersonells attester, erklæringer og lignende.

3.1 Hvem engasjerer og oppnevner sakkyndige

En sakkyndig som utfører arbeid på oppdrag fra den kommunale barneverntjenesten eller foreldrene er «engasjert», mens en som opptrer på vegne av en nøytral instans (fylkesnemnd eller domstol) er «oppnevnt».

Generelt gjelder at den sakkyndige som forespørres skal gis anledning til å sette seg inn i de problemstillinger saken reiser før han/hun eventuelt engasjeres eller mottar oppnevning. Den første henvendelsen er oftest muntlig. Det kan besluttes å benytte sakkyndig på et hvilket som helst stadium i en barnevernsak ut fra de opplysninger som foreligger i saken. Etter første henvendelse vil den sakkyndige motta skriftlig engasjement/oppnevning med mandat.

Det er den enkelte sakkyndiges ansvar å vurdere mandatet i forhold til:

- om mandatet er metodisk gjennomførbart
- om mandatets tema faller inn under egen kompetanse
- å avklare eventuelle uklarheter med oppdragsgiver
- å vurdere bindinger/habilitet

3.1.1 Engasjert av barnevernet

I henhold til barnevernlovens § 4-3 har barnevernet rett og plikt til å foreta undersøkelser dersom det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter lovens kapittel 4. Barnevernet har en generell plikt til å påse at eventuelle tiltak er til barnets beste, jf. § 4-1, og som forvaltningsorgan skal barneverntjenesten i henhold til forvaltningslovens § 17 påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. Undersøkelsen skal likevel gjennomføres slik at den minst mulig skader noen som den berører, og den skal ikke gjøres mer omfattende enn formålet tilsier, jf. § 4-3 annet ledd. Barneverntjenesten kan gjøre seg bruk av eksterne eksperter, jf. barnevernloven § 4-3 nytt fjerde ledd som lyder:

Barneverntjenesten kan engasjere sakkyndige. Den sakkyndiges rapport skal før den legges til grunn for vedtak om tiltak etter barnevernloven kapittel 4 være vurdert av Barnesakkyndig kommisjon, jf. § 2-5. Dette gjelder ikke for vedtak om tiltak i akutsituasjoner, jf. §§ 4-6, 4-9 og 4-25. Den sakkyndiges rapport skal også være vurdert av kommisjonen før den legges til grunn for barneverntjenestens beslutning om å ikke iverksette tiltak i en sak.

Det er altså opp til barnevernet å vurdere om/når, og til hva den ønsker å engasjere sakkyndig. Det er barnevernet som utformer den sakkyndiges mandat og for øvrig hvilke rammer arbeidet skal foregå innenfor.

I enhver barnevernsak skal det tilstrebes at den sakkyndige som engasjeres er en som foreldrene og barnevernet kan enes om. I 2005 ble det etablert en ordning der fylkesmannen utpeker sakkyndig når barneverntjenesten og foreldrene i barnevernsaker er uenige om hvilken sakkyndig som skal utrede saken, jf. brev fra Barne- og likestillingsdepartementet av 21. november 2005. Barnevernsaker er ofte preget av konflikt, og den

sakkyndige bør i sitt arbeid og i sin tilnærming søke konfliktreducerende løsninger der det er forenlig med barnets beste.

3.1.2 Sakkyndig oppnevnt av fylkesnemndene

I henhold til barnevernloven § 7-12 bokstav d skal nemndsleder vurdere og eventuelt treffe avgjørelse om den videre behandling, blant annet knyttet til behovet for ytterligere bevisførsel, herunder for sakkyndige utredninger. Den sakkyndige får da sitt mandat av nemnda. Nemnda kan pålegge foreldrene og barneverntjenesten å komme med forslag til mandat, men står selv ansvarlig. Den sakkyndige skal avgi rapport til nemnda, men skal ikke delta i avgjørelser.

3.1.3 Sakkyndig oppnevnt av domstolene

Etter tvisteloven § 25-2 kan retten oppnevne sakkyndig etter begjæring fra en part eller av eget tiltak etter § 21-3 annet ledd når det er nødvendig for å få et forsvarlig faktisk avgjørelsesgrunnlag. En sakkyndig som begjæres oppnevnt av begge parter og er villig, oppnevnes hvis ikke særlige grunner taler mot det, jf. tvisteloven § 25-3 annet ledd.

Den sakkyndige vil i slike saker få sitt mandat fra retten. Det er retten som sørger for at den sakkyndige får tilgang til de opplysninger som han/hun trenger.

3.1.4 Sakkyndig engasjert av foreldrene

Foreldrene har anledning til selv å legge fram dokumentasjon og å engasjere sakkyndig på ethvert tidspunkt i egen sak. Når en sak skal behandles i fylkesnemnda eller i domstolen, hender det at foreldrene engasjerer en sakkyndig utreder. Det er gjerne aktuelt om foreldrene ikke har tillit til barneverntjenestens utredning. Parten kan legge fram denne rapporten på linje med eventuelle rapporter fra sakkyndige som er engasjert av barneverntjenesten, ut fra retten til å føre bevis. Sakkyndig engasjert av foreldrene blir vanligvis ført som vitne.

I slike tilfeller blir den sakkyndiges mandat gitt av foreldrene, eventuelt dennes advokat. Det er i prinsippet foreldrene som bestemmer hvilken informasjon den sakkyndige skal få tilgang til, det vil si hvilke personer den sakkyndige skal snakke med og hvilke dokumenter som blir framlagt for den sakkyndige. Foreldrene må selv bekoste den sakkyndiges honorar. Også rapporter utarbeidet av privat engasjert sakkyndige skal forelegges kommisjonen før henholdsvis barneverntjenesten, fylkesnemnd og domstolen legger dem til grunn for avgjørelser.

3.2 Hvem kan oppnevnes – kvalifikasjoner

Som ledd i kvalitetssikring av barnesakkyndige er det etablert et sentralt register for sakkyndige i barne- og familiesaker. For å bli oppført i registeret kreves det at den sakkyndige har gjennomført et opplæringsprogram for barnefaglig sakkyndighetsarbeid, det vil si saker etter barnelov og barnevernlov. Det er Norsk Psykologforening som administrerer registeret på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet.

Ikke alle sakkyndige som brukes står oppført i dette registeret. Det er altså ingen spesifikke formelle krav for å bli engasjert eller oppnevnt som sakkyndig i noen ledd av beslutningsprosessen, selv om formelle utdanningskriterier vil være en del av vurderingen av den sakkyndiges faktiske kompetanse. En sakkyndig er, som tidligere definert, en person som i kraft av utdanning, oppøvde ferdigheter eller erfaring forventes å ha kunnskap på et spesifikt fagområde ut over det som kan regnes som allmennkunnskap, og tilstrekkelig til at systemet, offisielt/rettslig, har tillit til den sakkyndiges faglig funderte mening om et forhold eller faktum innen sitt ekspertområde.

Sakkyndige som blir brukt i barnevernsaker er i all hovedsak psykologer med klinisk praksis med barn, eller leger med spesialitet i barnepsykiatri. Øvrige yrkesgrupper, som barnevernpedagoger og sosionomer med spesiell kompetanse på området barn, ungdom og familier benyttes i begrenset grad.

Den instans som engasjerer eller oppnevner en sakkyndig og den sakkyndige selv må tilse at vedkommende har de nødvendige faglige forutsetninger for å tjenestegjøre i saken.

Den faktiske utforming av rollen som sakkyndig i barnevernsaker baserer seg på de vurderingstemaer som følger av Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100 (barnevernloven). Det forutsettes at sakkyndige kjenner lovens innhold og intensjon. Sakene dreier seg i stor grad om klargjøring av barnets behov, relevante kontekstuelle forhold eller hendelser og foreldres omsorgskompetanse, og sannsynlige effekter av tiltak og inngrep for å forbedre barnets situasjon.

3.3 Habilitetsregler

3.3.1 Sakkyndig oppnevnt for forvaltning og for domstol

I saker der den kommunale barneverntjenesten (forvaltningen) engasjerer sakkyndig til å utrede saken eller deler av denne, gjelder habilitetskravene i forvaltningslovens § 6, jf. § 10 flg. Forvaltningslovens § 6 første ledd er en absolutt inhabilitetsregel, den sakkyndige vil uten videre være inhabil. I disse tilfellene, har lovgiveren funnet at forholdet mellom parten og tjenestemannen vil være slik at tilliten til tjenestemannens upartiskhet vil være svekket.

Den sakkyndige kan være inhabil også etter § 6 annet ledd «når andre særegne forhold foreligger som er egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet». Dette vil bero på en konkret vurdering. Loven gir anvisning på noen momenter som skal tillegges vekt i vurderingen. Ved vurdering av habilitet er det sentrale om det foreligger forhold som er «egnet» til å svekke tilliten til den sakkyndiges upartiskhet.

Det må altså være et tillitsforhold mellom partene og den sakkyndige som er tilstrekkelig til at en utredning kan gjennomføres. Det kreves ikke konkrete holdpunkter for at den sakkyndige skal opptre partisk.

I saker der fylkesnemnda eller domstolen oppnevner en sakkyndig gjelder habilitetskravene i tvisteloven § 25-3. En som ville vært inhabil som dommer i en sak skal ikke oppnevnes som sakkyndig. Habilitetsreglene for dommere følger av domstolloven § 106, § 107 og § 108. Deltakelse ved tidligere behandling av saker med de samme parter eller i samme sakskompleks i lavere instans som fylkesnemnda, medfører ikke i seg selv inhabilitet, jf. tvisteloven § 25-3 tredje ledd, barnevernloven § 7-6 annet ledd.

Den sakkyndige skal selv vurdere sin habilitet, jf. forvaltningsloven § 8. Foreligger det forhold som er egnet til å svekke tilliten til ham/henne, skal den sakkyndige legge dette fram for oppdragsgiver.

En grundig vurdering av habilitetsspørsmålet er sentralt for tilliten til den sakkyndiges arbeid og den avgjørelsen som senere forankres i den sakkyndige rapporten. Innsigelser fra den private part er ikke grunn til inhabilitet i seg selv.

3.3.2 Rolleavklaring

Målet med det sakkyndige arbeidet er å gi en barnefaglig vurdering av de aktuelle vurderingstemaene om hva som på kort og lang sikt gir barnet forsvarlig omsorg. I dette perspektivet skal den sakkyndige samarbeide med, undersøke og uttale seg om personer som vil være viktige for barnets utvikling. Det gjelder også personer som eventuelt må eller bør utelukkes fra omsorg for, eller kontakt med barnet.

Det primære formålet er å belyse de spørsmål mandatet reiser, jf. kapittel 4 i veilederen, men den sakkyndige bør også bidra til at samtalene og utredningsprosessen virker meningsfull for både barn og foreldre og andre som undersøkes. Personene som utredes og vurderes skal leve videre med de vurderinger og beslutninger som tas. Ved å bidra til forståelse for utredningen og tema som vurderes, kan utredningsprosessen hjelpe barnet og foreldrene til å delta i og gjennomføre beslutninger på måter som er mer hensiktsmessige for barnets behov. Prosessen kan bidra til at den beste løsning for barnet realiseres.

Personer som oppnevnes som sakkyndige vil ofte ha erfaring og kompetanse fra behandlingsarbeid med barn og familier. Om denne kompetansen tas i bruk i arbeidet som sakkyndig, må ikke dette gjøre rollen uklar med hensyn til hovedformålet. Det er viktig at den sakkyndige er svært bevisst og tydelig markerer forskjellen mellom rollen som sakkyndig og som behandler. Ønsket om å være til hjelp må ikke hindre den sakkyndige i først og fremst å undersøke de spørsmål mandatet reiser.

Rollen som sakkyndig er knyttet til myndighetsutøvelse, inngripen i privatlivets fred og de mest sentrale livsområder både for barnet og foreldrene. De fleste personer som undersøkes vil oppleve det som ubehagelig å være gjenstand for en sakkyndig utredning. Relasjonen mellom personene som utredes og den sakkyndige er asymmetrisk, og de fleste som utredes vil oppleve at de har liten kontroll over utfallet av utredningen og beslutningen som skal tas. En viktig

oppgave er således å gi de som utredes anledning til å vise sin realkompetanse i størst mulig grad innenfor denne rammen. Personene som utredes kan motsette seg dette ved å ikke uttale seg, ikke la seg teste eller utebli. Saksutredningen vil uansett fortsette, ved at det snakkes med andre som kjenner den som skal utredes og via saksdokumenter som foreligger hos barneverntjenesten. Dette gir føringer for hvordan informasjon om utredningen bør legges fram for personer som undersøkes og redegjøres for i sakkyndigrapporten.

Den sakkyndige skal tilstrebe at de som utredes, også barnet, er godt informert om rammene for en utredning, hva den sakkyndige ønsker å gjennomføre og hensikten med dette. Konsekvensene av en utredning, inklusive konsekvensene av å gjennomføre tester og undersøkelser skal klargjøres, jf. helsepersonelloven § 27 annet ledd. Sentralt er at den sakkyndige også skal sikre at barnet er informert om utredningen ut fra barnets evner og mulighet til å forstå.

Sakene er ofte preget av større eller mindre grad av konflikt. Oppklaring av misforståelser og ny informasjon som den sakkyndige får fram, kan noen ganger bedre samarbeidet mellom foreldre og barnevern. Forhold som kan bedre gjensidig forståelse og samarbeid til barnets beste bør derfor belyses. I de fleste tilfeller skal foreldre samarbeide med det offentlige også etter eventuelle tvangsinngrep. Den sakkyndige bør derfor legge vekt på å fremme samarbeid mellom partene uten at dette på noen måte overskygger hensynet til barnets beste. Den sakkyndige må ha barnets beste for øyet selv om foreldre og barnevern er enige. Dette kan særlig gjelde i saker som vedrører ungdom. Foreldre og barnevern kan for eksempel være enige om at ungdommen skal plasseres utenfor hjemmet som et hjelpetiltak og uten å høre barnets mening og opplevelse i tilstrekkelig grad. Der det foretas en sakkyndig utredning rundt en slik problemstilling skal den sakkyndige være primært opptatt av ungdommens situasjon.

3.3.3 Rollekonflikter – et særlig ansvar

Å være sakkyndig fordrer bevissthet om den rollen en har. I barnevernsaker der den sakkyndige engasjeres av barneverntjenesten innebærer dette blant annet at vedkommende engasjeres og betales av den offentlige parten i saken, samtidig som den sakkyndige skal være en upartisk aktør som utreder et saksforhold ut fra et gitt mandat. Fagpersoner som påtar seg sakkyndigoppdrag i barnevernsaker kan også ha andre, tilgrensende roller og oppgaver. De kan være fagkyndige medlemmer av en fylkesnemnd i distriktet hvor de ellers arbeider som sakkyndig, og de kan påta seg oppdrag som fagkyndig meddommer for tingretten og lagmannsretten. Fra tid til annen kan de samme personene ha oppdrag med å veilede personale i barneverntjenesten. Slike veiledningsoppdrag kan innebære kortere kontrakter med veiledning eller undervisning, eller langvarige avtaler om generell kompetanseheving og/eller såkalt «prosessveiledning» i forhold til internt personalsamarbeid og gruppeprosesser. Det kan også være veiledning i forhold til personalets individuelle utvikling som fagpersoner (NOU 2006:9).

Det er ikke bare barneverntjenesten som ber om konsultasjon og veiledning. Også advokater og privatpersoner kan be om råd og faglig bistand fra fagpersoner. Dette kan dreie seg om kortere konsultasjoner og råd «over bordet» hvor det ikke blir ytt honorar, men også omfattende oppdrag hvor den fagpersonen krever honorar på vanlig måte. I tillegg til å ta oppdrag for barneverntjenesten, fylkesnemnda, domstolen og private, kan fagpersonen påta seg oppdrag som sakkyndig i barnefordelingssaker. Han/hun kan da bli oppnevnt av domstolen i medhold av barnelovens § 61. Sakkyndigrollen kan innebære å bistå retten med å mekle mellom foreldrene i tvist om fast bosted eller samvær for barn, jf. barneloven § 61 første ledd nr. 1, eller å utføre tradisjonelle sakkyndigutredninger etter barnelovens § 61 første ledd nr. 3. Som sakkyndig vil fagpersonen altså kunne opptre i forhold til samme forvaltningsorgan eller rettsinstans i ulike roller og i forhold til to ulike lover (NOU 2006:9).

Fagpersonen har et særlig ansvar for å vurdere sine ulike bindinger til både foreldre, offentlig part og beslutningsorgan ved forespørsel om å påta seg sakkyndigoppdrag. Enhver binding som kan gi grunn til å stille spørsmål ved fagpersonens tillit hos de som utredes eller engasjerer og beslutter, vil kunne være uheldig. Det styrende hensynet skal alltid være barnets beste.

3.4 Taushetsplikt

En sakkyndig som engasjeres av barneverntjenesten til å utrede en sak eller deler av denne er i hovedsak underlagt det samme lov- og regelverk som gjelder for barneverntjenesten og vil dermed blant annet ha tilgang på opplysninger som ellers er underlagt taushetsplikt.

I saker etter barnevernloven er hjemmelen for taushetsplikt barnevernloven § 6-7 som viser til forvaltningsloven §§ 13 til 13 e. Det framgår av bestemmelsene at den sakkyndige plikter å hindre at andre får adgang til eller kjennskap til det han/hun i forbindelse med oppdraget får vite om noens personlige forhold. Dette gjelder også etter at den sakkyndige har avsluttet tjenesten eller arbeidet. Taushetsplikten er derimot ikke til hinder for at opplysningene gjøres kjent for sakens parter eller deres representanter, eller at opplysningene brukes for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for, blant annet i forbindelse med saksforberedelse, avgjørelse, gjennomføring av avgjørelsen, eller oppfølging og kontroll, jf. forvaltningsloven § 13 b nr 1 og 2. Taushetsplikten er heller ikke til hinder for at opplysningene gjøres kjent for andre i den utstrekning de som har krav på taushet, samtykker.

Det følger av forvaltningsloven § 13 første ledd at enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan har taushetsplikt. Når det gjelder sakkyndiges adgang til å forklare seg for fylkesnemnda følger det imidlertid av forvaltningsloven § 13 b nr 2 at den sakkyndige uten hinder av taushetsplikt kan forklare seg for denne.

Når det gjelder den sakkyndiges adgang til å forklare seg for retten, kan den sakkyndige gi opplysninger om forhold som han/hun får kjennskap til under utførelse av oppdraget som sakkyndig, uavhengig av eventuell profesjonsbestemt taushetsplikt. Dette framkommer av helsepersonelloven § 27 første ledd. Utgangspunktet er at den sakkyndige ikke skal forklare seg om forhold omfattet av profesjonsbestemt taushetsplikt, jf. tvisteloven § 22-3 første ledd. Den sakkyndige kan ikke gi opplysninger som er framkommet under en eventuell tidligere klientrelasjon, såfremt den sakkyndige har en av de profesjoner som er nevnt i § 22-5 (som prester, leger, psykologer, jordmødre, sykepleiere). Den sakkyndige kan likevel forklare seg om slike forhold dersom den som har krav på hemmelighold gir samtykke til dette. Opplysningsplikten kan imidlertid komme til anvendelse (jf. kapittel 3.5).

Uansett reglene om taushetsplikt er det vanskelig helt å unngå at opplysninger fra et tidligere klientforhold ikke får betydning for oppdraget som sakkyndig. Man bør derfor søke å unngå at personer som tidligere har hatt en av partene som klient oppnevnes som sakkyndig. I alle tilfelle skal dette opplyses til oppdragsgiver.

3.5 Opplysningsplikt

Den sakkyndige kan i medhold av sitt yrke og profesjon likevel ha opplysningsplikt, både selvstendig og på oppfordring, overfor barneverntjenesten etter barnevernloven § 6-4 tredje ledd. Hvis den sakkyndige utøver yrke som nevnt i § 6-4 tredje ledd og under utførelsen av oppdraget blir kjent med forhold som gir grunn til å tro at det foreligger alvorlig omsorgssvikt eller andre forhold som nevnt i barnevernloven § 6-4 annet ledd, skal han/hun av eget tiltak gi opplysning til kommunens barneverntjeneste, jf. helsepersonelloven § 33 annet ledd. Dette kan i noen tilfeller føre til at det fattes et hastevedtak av barneverntjenesten i perioden den sakkyndige utredningen foretas.

3.6 Partenes adgang til å gjøre seg kjent med innholdet i sakkyndigrapporten

Etter forvaltningslovens § 18 har en part med visse begrensninger rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter. Et unntak er etter § 18 annet ledd at en ikke har rett til å gjøre seg kjent med dokumenter som utarbeides for intern saksforberedelse eller som er utarbeidet av særlige rådgivere eller sakkyndige. Selv om dokumentet er unntatt etter reglene i annet ledd, har parten rett til å gjøre seg kjent med de delene av en sakkyndig rapport som gjelder faktiske opplysninger, jf. § 18 tredje ledd. Et annet unntak fra rett til innsyn gjelder opplysninger om en annen persons helseforhold eller andre særlige forhold som ikke er av vesentlig betydning for parten, jf. forvaltningsloven § 19.

Forvaltningen har etter § 17 annet ledd en selvstendig plikt til å forelegge disse faktiske opplysningene for parten før vedtak treffes. Partene har imidlertid ikke innsynsrett i forhold til de vurderinger som gjøres i den sakkyndige rapporten da vurderinger kan unntas partsinnsyn hvis forvaltningsorganet finner det ønskelig. Av hensyn til foreldrene og eventuelt ungdom med partsrettigheter praktiseres imidlertid ofte større åpenhet om en parts personlige forhold selv om opplysningene er av en slik art at de kan unntas fra partsinnsyn. Dette for å motvirke usikkerhet som et resultat av at foreldre og ungdom er klar over at det foreligger dokumenter som de ikke får anledning til å se.

Forvaltningsloven gjelder for saksbehandlingen i barneverntjenesten. Når en barnevernsak er framlagt for fylkesnemnd, vil parten alltid ha innsynsrett i alle de framlagte dokumenter, jf. barnevernloven § 7-4. Det samme prinsippet gjelder ved framleggelse for retten, men da som følge av kontradiksjonsprinsippet som sier at det ikke skal avsies dom eller treffes annen viktig avgjørelse uten at partene har fått anledning til å uttale seg om det som påberopes fra den annen side eller som retten ellers kan tenkes å bygge sin avgjørelse på. Tilsettingssettelse av dette prinsippet vil kunne innebære en saksbehandlingsfeil som igjen kan føre til opphevelse av dommen

3.7 Forskrift om krav til helsepersonells attester, erklæringer og lignende

Helse- og omsorgsdepartementet har med virkning fra 01.01.09 fastsatt ny forskrift om krav til helsepersonells utstedelse av attester, erklæringer og lignende. Forskriften gjelder for yrkesgrupper som er nevnt i § 48 i helsepersonelloven. Det innebærer at sakkyndige rapporter i barnevernsaker skal være utarbeidet i samsvar med forskriften. Dette gjelder også tilsvarende for sakkyndige som ikke omfattes av helsepersonelloven. Formålet med forskriften er å bidra til at helsepersonells attester, erklæringer og lignende utformes på en måte som gir høy kvalitet og legitimitet.

3.8 Tidsaspektet

I barnevernsaker er tidsaspektet av spesielt stor betydning. Dersom hjelpen kan settes inn på et tidlig tidspunkt i forhold til barn som trenger det, vil dette ofte kunne bidra til at man kan sette i verk mindre omfattende tiltak enn om problemene har fått utvikle seg over tid. Også for foreldrene er det viktig at sakene behandles uten forsinkelser.

Det er lagt opp til relativt rask saksbehandling i forbindelse med innsending av rapport til Barnesakkyndig kommisjon.

Det enkelte kommisjonsmedlem i Barnesakkyndig kommisjon er knyttet til et etablert elektronisk saksbehandlingssystem som bidrar til å redusere tiden noe i forhold til ordinær postgang. Se også kapittel 7.3.

En rask og effektiv saksbehandling er avhengig av at barneverntjenesten så raskt som mulig tar stilling til om det er behov for å innehente en sakkyndigerklæring i saken og utarbeider et presist mandat med en frist for den sakkyndiges arbeid.

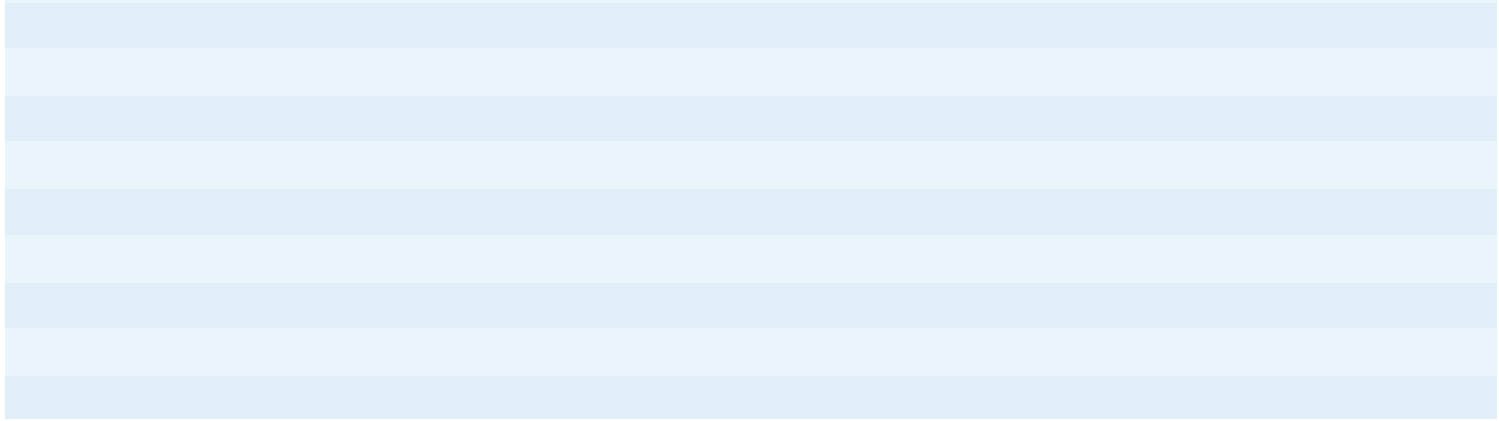

Dette bidrar til at barnevernlovens frister kan overholdes. Inngår den sakkyndiges utredning som ledd i barnevernets undersøkelse, vil vedkommende være underlagt de samme tidsfrister som gjelder for barneverntjenesten for øvrig, jf. barnevernloven § 6-9, jf. § 4-3. Med dette menes at det er barnevernets tidsfrister som er rammen den sakkyndige utredningen må forholde seg til, for eksempel i forhold til å gjennomføre en undersøkelse snarest og senest innen tre måneder, med unntak av i særlige tilfeller der fristen kan være seks måneder.

Den sakkyndige skal alltid være gitt en tidsramme for sitt arbeid med dato for når rapporten skal leveres.

Når det gjelder saksbehandlingstiden i fylkesnemndene skal nemndsleder umiddelbart etter at begjæring om tiltak er kommet inn, ta stilling til behovet for ytterligere bevisførsel, herunder for sakkyndige utredninger (jf. barnevernloven § 7-12). For domstolens behandling av barnevernsaker bestemmer tvisteloven § 36-5 at saken skal prioriteres og behandles så hurtig som hensynet til en forsvarlig saksbehandling gjør mulig.

4

4 MANDATET TIL DEN SAKKYNDIGE

En viktig ramme for sakkyndig arbeid i barnevernsaker er mandatet som gis av oppdragsgiver. Mandatet til den sakkyndige legger bl.a. premisser for den sakkyndiges arbeidsprosess, vurderinger og råd. I tillegg gjør mandatet leserne av en sakkyndig rapport i stand til å vurdere den sakkyndiges arbeid. Den sakkyndige må selv avklare om mandatet er relevant og dekkende for oppdraget. Innholdet i den sakkyndiges oppdrag slik det framgår av mandatet, og forståelsen og implikasjonene av utredningen må klargjøres med den som blir undersøkt. Den sakkyndige må være oppmerksom på at også barn informeres og høres.

4.1 Generell informasjon

Oppdragsgiver står fritt når det gjelder utarbeidelse av mandatet til den sakkyndige. Det er viktig at den sakkyndige gir rask tilbakemelding til oppdragsgiver dersom han/hun finner at mandatet ikke er tilfredsstillende ut fra en faglig vurdering av saken. Oppdragsgiver, uavhengig av instans, kan da endre eller utvide det opprinnelige mandatet, eventuelt gi et tilleggsmandat eller søke en annen sakkyndig som har nødvendig kompetanse til å utføre utredningen.

Mandatet vil i de fleste tilfeller ta utgangspunkt i de vurderingsspørsmål som er reist om barnet og barnets situasjon. Dersom oppdragsgiver ønsker spesielle forhold undersøkt, for eksempel om vold og overgrep eller sykdom som kan være relevant for utøvelsen av daglig omsorg, bør dette spesifiseres i mandatet.

Det er den sakkyndiges ansvar å avklare at mandatet er relevant og dekkende for oppdraget. Den sakkyndige er engasjert nettopp fordi han/hun sitter med faglig og metodisk kompetanse og innsikt for å kunne vurdere selve bestillingen, og eventuelt be om tydeliggjøring eller spesifisering av den. Den sakkyndige må vurdere spørsmål som: Er mandatet metodisk gjennomførbart slik at det kan løses på en faglig god måte? Har jeg nødvendig kompetanse til å løse det? Er det deler av utredningen der tilleggskompetanse bør innhentes, for eksempel medisinske eller nevropsykologiske undersøkelser? Er tidsrammen realistisk?

For å sikre at oppdragsgiver og sakkyndig har samme forståelse av mandatet bør det avholdes en avklaringsamtale mellom oppdragsgiver og den sakkyndige som ledd i utarbeidelsen av oppdraget. Dersom den sakkyndige ser relevante problemstillinger som ikke omhandles av mandatet/tilleggsmandatet, bør vedkommende ta dette opp med oppdragsgiver så snart som mulig. *Spesiell oppmerksomhet skal rettes mot om mandatet synliggjør barnet i tilstrekkelig grad*, og den sakkyndige bør eventuelt forespørre barneverntjenesten om dette. Dersom det oppstår viktige endringer i saken må det vurderes om mandatet skal endres.

Det er god skikk å gjøre konkrete avtaler om kontrakt for oppdraget inklusive honorarkrav og omfang på rapporten. Den sakkyndige bør ta kontakt med oppdragsgiver underveis så snart han/hun ser at de satte rammene eventuelt ikke kan holdes.

4.2 Mandat der sak skal fremmes for fylkesnemnda

Mandatet skal formuleres av barneverntjenesten ut fra kjennskap til saken og ut fra faglige problemstillinger som krever spesiell faglig kunnskap. Mandatet skal formuleres slik at det har relevans for de beslutningene som kan være aktuelle i etterkant av undersøkelsen (NOU 2006:9). Oppdragsgiver skal holde den sakkyndige fortløpende orientert under saksforberedelsen og oversende alle relevante dokumenter/prosesskriv i saken slik at den sakkyndige til enhver tid er kjent med hvor saken står.

4.3 Mandat ved/til oppnevning av fylkesnemnda eller retten

I tvisteloven § 25-4 heter det at retten fastsetter hva den sakkyndige skal utrede, og gir de nødvendige instruksjoner. Retten kan pålegge partene å utarbeide forslag til mandat for de sakkyndige. Som hovedregel vil retten innhente partenes uttalelse og forslag til mandat før mandatet utformes og den endelige utformingen avsluttes av saksforberedende dommer.

4.4 Utredningens omfang

Det skal være direkte sammenheng mellom mandat og den sakkyndiges rapport ut fra prinsippet om at utredningen ikke skal gjøres mer omfattende enn oppdragets formål tilsier, jf. barnevernloven § 4-3 annet ledd. Den sakkyndige skal gi oppdragsgiver og parter et faglig perspektiv på de spørsmål utredende eller oppnevne myndighet har bedt om å få belyst i mandatet som er gitt.

Det er den sakkyndiges ansvar å finne en balanse mellom tilstrekkelig grundighet og et for omfattende arbeid. Det gjelder både som grunnlag for den sikkerhet den sakkyndige kan tillegge sine vurderinger, og for oppdragsgivers og parter tillit til arbeidet. Mandatet danner utgangspunktet for premissene den sakkyndiges vurderinger og råd bygger på, og som gjør leserne av rapporten i stand til å vurdere den sakkyndiges arbeid.

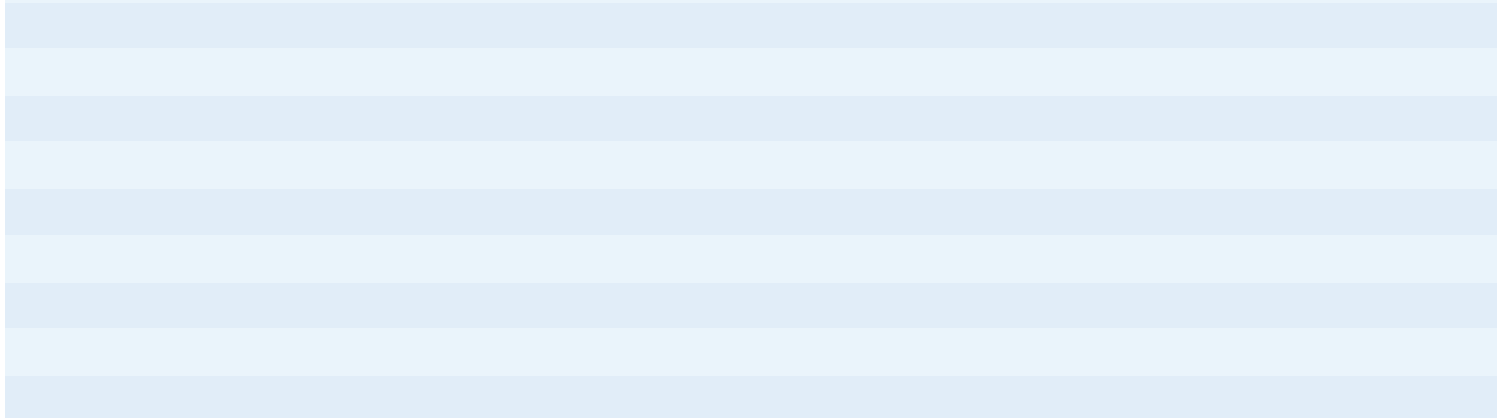
4.5 Informasjon til de som skal utredes

Hele arbeidsprosessen bør skisseres for personene som skal utredes så langt det er mulig tidlig i utredningen og med nødvendige forbehold. Innholdet i det sakkyndige oppdraget ut fra mandatet, og forståelsen og implikasjonene av utredningen må klargjøres med den som blir undersøkt. Den sakkyndige må være lydhør for foreldrenes og barns ønsker om hvor og når møter skal holdes, reaksjoner på metoder og lignende. Er det mulig, bør den sakkyndige gjøre alle avtaler direkte med de involverte. Dersom det skulle oppstå problemer bør en anmode foreldrene om å ta dette opp med sin advokat. Den som undersøkes bør orienteres om hvor den sakkyndige finner det nødvendig å hente informasjon fra og hvem man vil henvende seg til. Den sakkyndige kan med fordel skissere hvordan uttalelsen sannsynligvis vil bli bygget opp, samt hvordan og hvem den vil bli sendt til.

4.5.1 Informasjon til barnet

Det er ofte vanskelig for foreldre selv å vite hva de kan eller bør fortelle barn om den sakkyndiges rolle. Den sakkyndige må derfor tidlig i oppdraget drøfte med foreldrene hvordan informasjon til barna best kan gis, uten å tape barnets behov av syne. Barn har rett til å få informasjon. Barn har et selvstendig behov for å vite hva som skjer og de har en rett til, og skal gis anledning til å uttale seg. Dette skal skje ut fra barnets utviklings- og modenhetsnivå, jf. barnevernloven § 6-3. Den sakkyndige forventes å være oppmerksom på betydningen av at barn informeres og høres både i saksprosessen og i aktuelle tema og spørsmål. Den sakkyndige kan være den som kommer nærmest i kontakt med barnet, og være den som får den tid og anledning som er nødvendig for å hjelpe barnet til både å forstå aktuelle tema og til å gi uttrykk for sine reaksjoner og meninger. Det bør derfor arbeides aktivt med å gi barnet plass til å uttrykke seg. Barnet har for øvrig ingen plikt til uttale seg. Selv om barn skal oppleve å bli snakket med og hørt på om den situasjonen de lever i, innebærer ikke det at barnet får oppleve å bli tillagt ansvar for hvordan utfallet i den enkelte sak skal bli.

5

5 DET SAKKYNDIGE ARBEIDET

Kapittel 6 omtaler ulike sider ved det sakkyndige arbeidet som aktuelle faglige vurderings-tema, metoder i utredningsarbeidet, fagetiske vurderingstema og om den skriftlige rapporten. Forslag til oppbygging av den skriftlige rapporten følger som vedlegg til denne veilederen. Kapitlet omtaler med andre ord også den sakkyndiges arbeidsprosess som i de fleste tilfeller vil bestå av følgende fem hovedfaser:

- Planlegging og avtale/ kontaktarbeid
 - Samtaler, observasjoner og annet metodisk arbeid for å få fram relevant informasjon
 - Vurdering og utskriving av uttalelse
 - Oversendelse av rapport til oppdragsgiver og Barnesakkyndig kommisjon
 - Muntlig vurdering og framføring overfor beslutningsorganet
-

5.1 Innledning

Når den sakkyndige møter personene som skal utredes første gangen, bør man klargjøre hvem som er oppdragsgiver og gjennomgå mandatet sammen med vedkommende. Det bør klargjøres at det er barnets behov som er det vesentlige. Det bør videre klargjøres at sakkyndigrelasjonen ikke er en klientrelasjon og at en derfor ikke kommer for å tilby personlig hjelp. Den sakkyndige skal søke informert samtykke, og den som utredes bør opplyses om at den sakkyndige ikke har taushetsplikt overfor oppdragsgiver. Dersom de som skal undersøkes vegrer seg, må de opplyses om at utredningen vil gjennomføres selv om de motsetter seg, da på best mulig måte ut fra dokumenter og komparentopplysninger. En slik klargjøring kan eventuelt gjøres med bistand fra foreldrenes fullmektig. Videre må den sakkyndige være bevisst på at det kun er opplysninger som er relevante for oppdraget som kan formidles videre uten hinder av taushetsplikten.

Antallet informanter bør begrenses til det som er nødvendig for å forstå situasjonen og barnets behov. Foreldre, barnet, andre personer i husholdet som deltar i omsorgen for barnet, eventuelt skole og barnehage, vil være de vanligste informanter. Brukes andre informanter fra barnets nære familie/nettverk, skal dette begrunnes i rapporten. Hensynet til personvern og konsekvenser for informantens relasjon til foreldrene og barnet bør veies nøye opp mot nytteverdien av opplysningene som kan framkomme. Eventuelt kan informanter som for eksempel foreldrene foreslår, henvises til vitneinnkalling dersom den sakkyndige ikke finner samtaler med dem hensiktsmessig for sitt formål. Den som utredes skal ha informasjon om hvem den sakkyndige kontakter. Hensyn til barnets sikkerhet kan noen ganger gjøre at åpenheten som her er anvist, kan fravikes. Slike avvik fra åpenhet må begrunnes i rapporten. Den sakkyndige bør som hovedregel også ha

samtaler med og/eller observasjon av barnet i saken. Den sakkyndige skal særlig sørge for at barnet på best mulig måte forstår formålet med kontakten og den sakkyndiges rolle som rådgivende.

Den sakkyndige skal i første rekke foreta sine vurderinger ut fra førstehånds kjennskap til de personene som utredes. Dersom det foreligger omfattende skriftlig materiale i saken, bør den sakkyndige ha kjennskap til innholdet i dette, men begrense sin bruk av og referering til slikt materiale til det nødvendige.

5.2 Forholdene rundt undersøkelsen

De tema som skal vurderes vil framgå av mandatet. Den sakkyndige må overføre dette til faglige spørsmål som lar seg undersøke, eventuelt si fra om tema som ikke lar seg belyse faglig. Noen spørsmål, for eksempel oppvekst med ulike livssyn og under ulike materielle betingelser, vil kunne være av verdimeessig karakter og dermed falle utenfor det den sakkyndige har spesiell kompetanse til å vurdere. Det etterstrebes en uavhengig opptreden under hele arbeidet og det forventes at den sakkyndige er oppmerksom på egne normer og holdninger. Den sakkyndige bør spesielt være bevisst eventuelle kulturelle forskjeller/ha en kultursensitiv holdning (dvs ha en åpen og undersøkende holdning). Men kultursensitivitet og åpenhet for eventuelle kulturelle forskjeller, må ikke komme i veien for det som er hensikten med undersøkelsen; å gi en faglig basert analyse og anbefaling om hva man som fagperson anser som barnets beste.

Om det er særlig kontrovers om aktuelle tema eller der spesiell fagkompetanse kreves, må den sakkyndige vurdere om man skal gi en kort beskrivelse av faglig tilnærming, eventuelt oppgi sentrale kildehenvisninger.

Når den sakkyndige utfører sine undersøkelser kan vedkommende med utgangspunkt i mandatet bringe inn de vurderingstema som han/hun finner faglig relevant. Mens de rettslige temaer følger loven, vil faglige

temaer kunne endre seg over tid i tråd med den faglige utviklingen. Det sakkyndige arbeidet som utføres vil tilføre forvaltning og rettsapparat kunnskap om ny viten av betydning for spørsmål som reises når barnets beste skal vurderes.

5.3 Aktuelle faglige vurderingstema

Den sakkyndige må vurdere aktuelle utredningstema med utgangspunkt i mandatet og ut fra det spesielle barnet/ungdommen og hans/hennes syn på sin egen situasjon, barnets individuelle utvikling, familie- og slektsutvikling samt dagens situasjonen. Den sakkyndige bør også ha informasjon om barnets utvidete miljø. Det er også viktig å vurdere barnets sannsynlige forhold til eventuelle nye personer som det skal bo sammen med, som eventuelle fosterforeldre eller institusjonspersonale. Noen vurderingstema vil ikke være mulige å utrede konkret, fordi man ikke kjenner til framtidige tiltak og hva som er mulig å iverksette. Den faglige vurderingen må da være basert på generell kunnskap og erfaringsbaserte overveielser om barnets situasjon.

De overordnede faglige vurderingstema vil være:

- Barns omsorgsbehov ut fra barnefaglig kunnskap
- Voksnes omsorgsferdigheter
- Relasjonen mellom foreldre/omsorgspersoner og barnet
- Ulike kontekstuelle forholds innvirkning på barnets utvikling og omsorgssituasjon
- Behov for og effekt av forandring og tiltak

Av dette følger utredningstema som f eks:

- Hvilke omsorgskvaliteter er særlig viktig for dette barnet
- Relasjonskvalitet i barnets forhold til sine omsorgspersoner og tilhørighetsforhold innad i familien
- Mulighetene og ressursene de voksne som vurderes har til å gi omsorg til dette spesielle barnet, og deres stabilitet i omsorgen
- Hvordan/om samspillet mellom barnet og omsorgspersonene kan fremme barnets utvikling
- Foreldrenes evne til oppfølging av barnets barnehage/skolegang og fritidsinteresser
- Spesielle forhold som truer foreldrenes evne til å gi utviklingsstøttende, stabil omsorg
- Om det er risiko for atferd hos noen av foreldrene som kan skade barnets utvikling
- Konsekvenser av eventuell uvanlig eller avvikende foreldreatferd
- Kompenserende forhold/elementer og risikoforhold i barnets øvrige kontekst
- Betydningen av et eventuelt skifte av miljø
- Betydningen for det enkelte barn av en eventuell deling av en søskenflokk
- Hvilken situasjon og hvilken samværsordning gir de beste utviklingsmuligheter og minst belastning for barnet
- Betydningen av eventuelle ulikheter i kultur og verdmessig bakgrunn for de løsninger som er aktuelle

- Omsorgspersonens forutsetninger og vilje til å gjennomføre og samarbeide om de løsninger som er aktuelle
- Barnets utviklingstrinn og fungeringsnivå med vekt på eventuelle spesielle behov
- Barnets ønsker, meninger og spesielle erfaring relatert til omsorgssituasjonen og barnets alder
- Barnets forståelse av og reaksjon på sin situasjon
- Effekten på barnet av spesielle hendelser

5.4 Metoder i utredningsarbeidet

Det forutsettes at den sakkyndige har relevant kompetanse for å løse mandatet. Den sakkyndige skal bruke de metodene som er best egnet til å belyse problemstillingene i mandatet. Med fokus på å undersøke forhold i barnets totale omsorgssituasjon gjøres en kildekritisk innhenting og tolkning av informasjon som hovedregel fra følgende kilder:

5.4.1 Person- og relasjonsorienterte samtaler med barn, foreldre og andre omsorgspersoner

Samtalen vil i de fleste saker være hovedmetoden til den sakkyndige, og den må ha klare mål og bør gjennomføres ut fra en struktur som er tilpasset de vurderingstema som er aktuelle ut fra mandatet i den enkelte sak. Den som utredes må også kunne oppfatte at de tema som tas opp har relevans for spørsmålene som skal vurderes, og den sakkyndige må om nødvendig ta seg tid til å forklare hvorfor det er behov for å gå inn på det aktuelle temaet som tas opp.

Den sakkyndige bør ha direkte kontakt med barnet og samtale med ham/henne så langt det er mulig, jf. barnevernloven § 6-3 om barns rettigheter under saksbehandlingen. For litt eldre barn er deres syn på egen situasjon, på forhistorien og framtiden en viktig del av vurderingsarbeidet. For yngre barn vil det vanligvis være viktigere å observere dem i deres naturlige miljø.

Områder det kan fokuseres på i samtaler med barn, tilpasset barnets alder og modenhetsnivå er f eks:

- Barnets opplevelse av egen situasjon hjemme og opplevelse av relevante hendelser
- Barnets situasjon på ulike arenaer som barnehage/ skole, blant jevnaldrende
- Barnets egenskaper, ferdigheter og interesser
- Barnets forhold til nære andre og hvem barnet har et tillitsforhold til
- Barnets reaksjoner på egen situasjon inkludert hendelser relevant for utredningen

I samtaler med omsorgspersoner må han/hun få god tid til å framføre sine synspunkter. Følgende områder er vanlige å fokusere på i slike samtaler:

- Beskrivelse av barnet, dets utvikling, fungering og eventuelle særlige behov
- Beskrivelse av den/ de voksnes forhold til barnet, og hvordan ulike behov forstås og møtes
- Personens forståelse av barnets opplevelse av og reaksjoner på den aktuelle saken, hendelser og sammenhenger

- Relevant informasjon om foreldrene/omsorgspersonene
- Personens forståelse av fortid, nåtid, og fremtid på områder som har betydning for omsorgen for barnet
- Hvordan personen som undersøkes forstår sitt forhold til nære personer og omgivelsene. Dette da det er indirekte relevant for relasjonen til barnet ettersom det kan vise hvilke holdninger og «verdensbilder» personen vil formidle til barnet
- Spesielle funksjonsproblemer, sykdom og lignende som er relevant for omsorgsferdighetene

I tillegg til at samtaler med barnet og de voksne gir konkret informasjon, vil samtaleforløpet gi mulighet for observasjoner som kan være relevante for vurdering av kognitive, emosjonelle og relasjonelle forhold hos den som undersøkes.

5.4.2 Observasjon av barn, barn og foreldre, eventuelt barnet i andre sammenhenger

Det er vanligvis mest relevant å gjøre observasjoner av barnet der barnet bor. En observasjon kan være mer eller mindre strukturert etter hva den sakkyndige vurderer som formålstjenlig. Det kan også være aktuelt å observere barnet i andre situasjoner hvis det er spesielle behov som må ivaretas. Den sakkyndige må være bevisst egen påvirkning på det som utspiller seg i en observasjonssituasjon og på det spesielle ved å være gjenstand for en utredning i forbindelse med en barnevernsak.

Sentrale observasjonstema kan f.eks. være:

- Barnets evne til å organisere seg selv i forhold til alder og situasjon.
- Samspillet kvalitet ved f.eks.:
 - På hvilken måte synes barnet å søke støtte hos den voksne
 - I hvilken grad støttes barnets initiativ?
 - I hvilken grad får barnet veiledning i sine handlinger?
 - Utfordres og støttes barnet i sin selvstendighet?
- Har den voksne adekvat beskyttende atferd?
- Samspill mellom søsken

5.4.3 Utredningsinstrumenter

Testing kan av og til være hensiktsmessig som en del av en utredning. Ofte vil det foreligge slik informasjon fra Pedagogisk Psykologisk Tjeneste (PPT) eller Psykisk helsevern for barn og unge. Når det gjelder den voksne kan det foreligge relevant informasjon fra NAV. Tester, inventories eller selvrapporteringsskjema kan inngå i en helhetlig analyse og vurdering av saken.

Ved bruk av utredningsinstrumenter skal den sakkyndige gi opplysninger om det aktuelle instrumentet til den som utredes i forkant av testingen, som f.eks. formålet med det og bruken av opplysningene. Etablert teori og metode skal benyttes, samt oppdatert versjon av aktuelle tester og siste normering. Når utredningsinstrumenter anvendes skal den sakkyndige følge de fastsatte retningslinjer for administrasjon, gjennomføring og tolkning. Den sakkyndige tolker alle data fra intervjuer eller instrumenter, så vel som ethvert spørsmål om datas reliabilitet og validitet, med forsiktighet og strenghet. Testsituasjon og eventuelt påvirkning dette har hatt for resultater og påfølgende tolkning, beskrives i den skriftlige rapporten. Det gis en begrunnelse for valgte utredningsinstrumenter i den skriftlige rapporten, men beskyttet testmateriale og inventories skal ikke vedlegges.

5.4.4 Komparentopplysninger og kildeopplysninger

Rapporten bør inneholde en oversikt over aktuelle informanter. Foreldre/foresatte og barneverntjenesten kan ofte ha ønsker om hvem den sakkyndige kontakter, men det er den sakkyndige som avgjør ut fra en faglig vurdering hvem som kontaktes. Foreldre/foresatte og barneverntjenesten informeres om dette. Det skal likeledes framkomme av rapporten at opplysninger som brukes er forelagt kildene og det skal begrunnes hvorfor det eventuelt ikke er gjort.

Foreliggende referater og dokumenter er ofte relevante kilder i en utredning. En sakkyndig utredning skal imidlertid ta utgangspunkt i her og nå-situasjonen og historiske data må sees i forhold til den. Det må framgå av rapporten når informasjon er hentet fra foreliggende skriftlige kilder og det må være helt klart hvilke dokumenter den sakkyndige viser til. Avgjørende historiske opplysninger bør undersøkes med primærkilden. Dette blir spesielt viktig da den sakkyndige kan bruke opplysninger fra dokumenter som barneverntjenesten og foreldrene ikke har lagt fram i sine saksframlegg for fylkesnemnda/retten.

5.4.5 Kultur og etnisitet

Der den som utredes og de(n) som blir utredet har ulike etnisk/kulturelle bakgrunn kan det oppstå særlige utfordringer. Normalt må det framgå av rapporten hvordan disse utfordringene er behandlet. Beskrivelsen bør gjelde både den praktiske gjennomføringen av utredningen, metodevalg og forståelse av situasjonen. Det bør settes av mer tid til forberedelser og gjennomføring i slike saker. Det er videre viktig å være reflektert og bevisst egne holdninger. Barn skal ikke brukes som tolk. Nasjonalt tolkeregister www.tolkeportalen.no gir nærmere informasjon om kvalifiserte tolker. For nærmere diskusjon om utfordringer vises det for eksempel til informasjonsheftet *Barnefordelingssaker der det er påstander om vold – Psykologfaglig informasjon til dommere, advokater og sakkyndige* (nr. 06/2008 fra Barne- og likestillingsdepartementet).

5.5 Den skriftlige rapporten

Den sakkyndige skal utforme en skriftlig rapport på bakgrunn av utredningen der mandatets ulike punkter skal besvares. Her bør det redegjøres klart for hva rapporten bygger på og hvilke metoder som er anvendt. De begrensninger dette medfører må også komme fram både i redegjørelsen og når den sakkyndige framsetter sine vurderinger. Av rapporten bør det framgå tydelig hvilke faglige vurderingstema som er vektlagt av den sakkyndige. God forvaltningsskikk tilsier at de som leser rapporten skal kunne følge med i hva som er gjort, og det skal være mulig å forstå sammenhengen mellom den informasjon som er hentet inn og de vurderinger som er gjort. Det samme gjelder de teoretiske avveiningene den sakkyndige gjør. Partenes sentrale synspunkt må komme tydelig fram.

Den sakkyndiges bidrag er å formidle ekspertkunnskap om barn og barns utvikling, om forutsetninger for at barn utvikler seg innenfor en normal variasjon, så vel som forutsetninger for at så ikke skjer. Det faglige bidraget er altså en beskrivelse og vurdering av det enkelte barns utvikling og hvilke faktorer som kan ha påvirket denne utviklingen. Videre beskrives barnets behov nå og framover. Den sakkyndige gir sine vurderinger om barnets utvikling dersom det blir værende eller ikke hos sine foreldre, eventuelt mulig effekt av nærmere beskrevne hjelpetiltak. Den sakkyndige bør være så tydelig som mulig i prediksjonene. Det innebærer å redegjøre for grad av usikkerhet og eventuelle begrensninger i tilgjengelig psykologisk teori og kunnskap, spesielt når det trekkes konkrete konklusjoner i enkeltsaker om forhold fram i tid. Beskrivelsene og vurderingene bygger på oppdatert, og så langt som mulig på evidensbasert kunnskap.

Den skriftlige rapporten får ofte stor symbolverdi for dem som utredes. Den kan bli misbrukt, for eksempel av parter i en konfliktsituasjon, ved at den bli tilgjengelig for personer som ikke er bundet av taushetsplikt. Det kan oppleves krenkende å bli karakterisert av en sakkyndig, og som stigmatiserende at en selv,

motparten og andre kan lese en «autoritativ definisjon» av en selv som mor, far eller barn. Dette stiller krav til at den sakkyndige formulerer seg respektfullt om både foreldre og barn, slik at rapporten gjør minst mulig skade om den blir brukt utenfor det formålet den var tiltenkt.

Forslag til oppbygging av rapport følger som vedlegg til denne veilederen.

5.6 Fagetiske vurderingstema

Å være sakkyndig innebærer å utføre et faglig godt arbeid innenfor rammer preget av komplekse sosiale og kulturelle temaer, der sosiale konflikter, interesse-motsetninger og utøvelse av makt og sosial kontroll er underliggende i prosessene. Den sakkyndige må være klar over at ens arbeid og rapport vil kunne bli gjenstand for offentlig eller interessegrupperes interesse og vurdering. Dette innebærer at den sakkyndige må akseptere og forvente å bli evaluert både i forhold til etiske vurderinger og andre profesjonelle forhold som metodisk og teoretisk praksis (EFPA, 2001). Noen allmenne fagetiske prinsipper relevante for sakkyndig arbeid oppsummeres her. Utdypende fortolkninger vil være å finne i de respektive profesjoners fagetiske retningslinjer og i de fagetiske rådernes fortolkninger av praksis. Ingen faglige spørsmål er uten etiske implikasjoner.

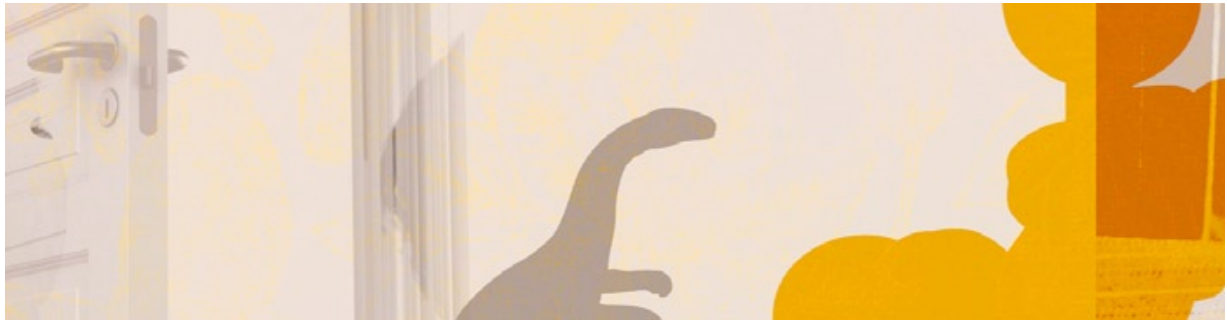
Her følger noen eksempler på fagetiske utfordringer:

- Den sakkyndige må se til at interessene til den svakere part (her: barnet) skal vies særlig oppmerksomhet i arbeidet
- Den sakkyndige har ansvar for at mandatet han/hun arbeider ut fra skal kunne underlegges en faglig undersøkelse og vurdering
- Den sakkyndige skal legge faglige, ikke moralske, perspektiv på de spørsmål som ønskes belyst

- Den sakkyndige skal ikke foreta eller formulere en beslutning, men gi råd som beslutningstaker kan vurdere
 - Den sakkyndig vurderer og er ansvarlig for eget kompetansegrunnlag, faglig og personlig, og reddegjør for dette i forhold til arbeidet mandatet krever
 - Den sakkyndige er oppmerksom på at arbeidet utføres i tilknytning til konflikt der en nøytral og uavhengig opptreden er viktig
 - Den sakkyndige respekter det enkelte individs integritet og respekterer vedkommendes rettigheter til selvbestemmelse i situasjonen. Sterke reaksjoner og følelsesuttrykk fra undersøkelsespertene må respekteres og tolereres
 - Den sakkyndige bør ikke uttale seg om enkeltpersoner uten selv å ha møtt, vurdert og informert den aktuelle personen om undersøkelsen. Særlige forhold, som f eks barnets sikkerhet i saker med vold og overgrep, må være til stede om dette etiske kravet fravikes
 - Det sakkyndige arbeidet baseres på vitenskapelig etablert kunnskap og dokumentert praksis
 - Den sakkyndige skal se til at metoder som velges er tilpasset den aktuelle undersøkelsessituasjonen ut fra hva som er faglig nødvendig for å belyse spørsmålene i mandatet
 - Den sakkyndige trekker konklusjonene sine ut av eget materiale og med bevissthet om begrensninger
 - Den sakkyndige skal ikke referere mer informasjon fra det innsamlede materialet enn det som er nødvendig for å formidle de faglig funderte vurderingene tydelig
- Den sakkyndiges uttalelser i saken, muntlig og skriftlig, formuleres slik at de er forståelig for oppdragsgiver og så langt som mulig personene utredningen gjelder. Eksemplifisering gis der det er nødvendig for å gjøre sammenhengen mellom observasjoner og konklusjoner forståelig for oppdragsgiver
 - Den sakkyndige sikrer at alle involverte er klar over begrensningene i taushetsplikten ved sakkyndig arbeid
 - Den sakkyndige er oppmerksom på mulige negative konsekvenser av det sakkyndige arbeidet og minimaliser disse, spesielt med hensyn til barnets utsatte posisjon
 - Den sakkyndige er forsiktig med å hente opplysninger fra undersøkelsespersonenes nettverk
 - Den sakkyndige skal alltid la hensynet til barnet veie tyngst, men også ivareta hensynet til andre enn barnet så langt råd er.

6

6 BARNESAKKYNDIG KOMMISSJON

Barnesakkyndig kommisjon er hjemlet i ny bestemmelse i barnevernloven § 2-5 som lyder:

«Barnesakkyndig kommisjon skal vurdere rapporter fra sakkyndige i barnevernsaker. Kommisjonens medlemmer oppnevnes av Kongen. Kommisjonen underretter oppdragsgiveren og den sakkyndige om sin vurdering. Departementet kan gi nærmere regler om kommisjonens oppgaver, organisasjon og saksbehandling.»

Gjennom forskrift gis det nærmere regler om hvordan kommisjonen skal arbeide. Det er utarbeidet saksbehandlingsregler for arbeidet i kommisjonen. Punktene under er nærmere beskrevet i saksbehandlingsreglene. Sekretariatet til Barnesakkyndig kommisjon er lagt til Statens sivilrettsforvaltning i Oslo.

6.1 Kommisjonens sammensetning og kompetanse

Barnesakkyndig kommisjon består av en leder og kommisjonsmedlemmer med høy barnefaglig kompetanse og sterk personlig integritet, herunder erfaring fra sakkyndig arbeid i barnevernsaker. Kommisjonsmedlemmene skal ha kompetanse og innsikt i situasjonen til ikke etnisk norske barn og familier, og samiske barn og familier og barn og familier tilhørende nasjonale minoriteter. Kommisjonsmedlemmene forutsettes å ha oppgaven som biverv. Kommisjonsmedlemmene oppnevnes av Kongen i statsråd og antallet medlemmer tilpasses behovet. Kommisjonsmedlemmene oppnevnes for 3 år av gangen fra det tidspunkt de oppnevnes.

6.2 Kommisjonens oppgaver – kvalitetssikring

Barnesakkyndig kommisjon og dens medlemmer skal vurdere alle rapporter utarbeidet av sakkyndige engasjert av barneverntjenesten og sakkyndige oppnevnt av fylkesnemnd og domstoler. Også rapporter utarbeidet av privat engasjert sakkyndige skal forelegges kommisjonen før henholdsvis barneverntjenesten, fylkesnemnd og domstoler legger dem til grunn for viktige avgjørelser om barnets situasjon og fremtid. Eventuelle tillegg rapporter omfattes også. Den sakkyndiges rapport skal videre være vurdert av kommisjonen før den legges til grunn for barneverntjenestens beslutning om å henlegge en sak.

Kommisjonsmedlemmene får tilsendt de sakkyndige rapportene fra Barnesakkyndig kommisjon. Den sakkyndige rapporten vurderes av to kommisjonsmedlemmer, eventuelt også av leder der det er tvil.

Kommisjonsmedlemmenes vurdering tar utgangspunkt i felles, faglige standarder og kriterier som er nedtegnet i dette heftet. Dette heftet utgjør med andre ord grunnlaget for medlemmene av Barnesakkyndig kommisjon til å vurdere om rapportene er av en slik kvalitet at bl.a. rettsikkerhet, faglighet, etiske betraktninger og kritisk anvendelser av metoder er ivaretatt.

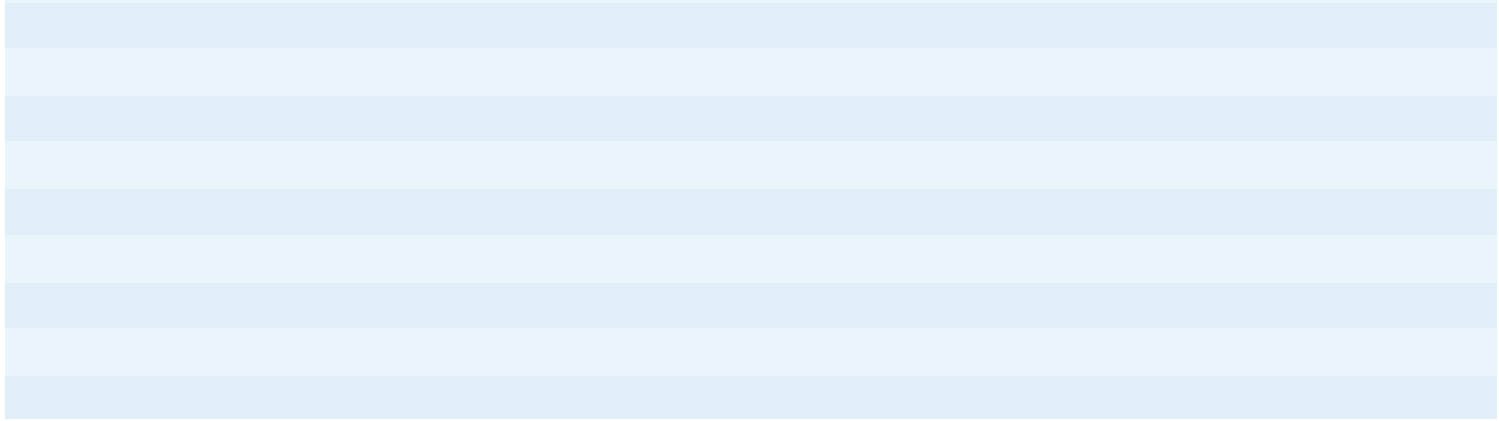
Når Barnesakkyndig kommisjon har gjort sin vurdering, skal kommisjonsleder gi oppdragsgiver og den sakkyndige som har skrevet rapporten skriftlig underretning om sin vurderinger. Kommisjonens uttalelser legges ved den sakkyndige rapporten.

Kommisjonsleder og sekretariatet for øvrig har i oppgave å bidra til at kommisjonsmedlemmene har en tilnærmet lik praksis og konsensus i sentrale spørsmål.

Kommisjonsleder og sekretariatet skal sørge for at virksomheten dokumenteres og registreres.

6.3 Nærmere om tidsbruk

Saksbehandlingstiden i Barnesakkyndig kommisjon er på 1 til 2 dager før den sakkyndige rapporten sendes til to kommisjonsmedlemmer. Kommisjonsmedlemmenes behandling av rapporten skal ikke overskride 4 virkedager. Barnesakkyndig kommisjon får deretter max 2 virkedager til å behandle saken i siste runde. Det forventes for øvrig at kommisjonen viser smidighet når det gjelder saksbehandlingstid. I noen saker vil tidsnøden være stor, mens situasjonen i andre saker vil være at behandling i barneverntjeneste, fylkesnemnd eller domstol er fastsatt noe fram i tid. Kommisjonsleder har derfor anledning til å bestemme hvilke tidsfrister som det skal arbeides innenfor i den enkelte sak. Det innebærer at fristen for behandling av en rapport av og til kan bli kortere. Saker som haster gis prioritet framfor saker som ikke haster like mye.

7 MUNTLLIG FRAMSTILLING I FYLKESNEMNDA ELLER DOMSTOLEN

Forhandlingene i fylkesnemnda og retten er muntlige. Dette medfører som regel at deler av den sakkyndige rapporten blir dokumentert ved å bli lest høyt i tillegg til at den sakkyndige plikter å møte for å avgi forklaring i rettsmøte, jf. tvisteloven § 25-5. I den muntlige rapporten kan den sakkyndige utdype sine vurderinger og skriftlige formuleringer. Den sakkyndige må være forberedt på å være tilstede så lenge forhandlingene varer, og i alle fall inntil den sakkyndige har redegjort for sin rapport og svart på partenes/rettens spørsmål.

Også i den muntlige framstillingen i fylkesnemnda og retten er det viktig å behandle partene respektfullt. Det betyr at man opptrer lyttende og er åpen for kritiske spørsmål om arbeidet og til rapporten. Partene som undersøkes bør ikke få overraskelser i muntlig form i etterkant av den skriftlige rapporten, med mindre den sakkyndige på forhånd har tatt opp med vedkommende at det er vurderinger han/hun ikke ønsker å sette på papiret, men som må framføres for beslutningsorganet. Den sakkyndige skal møte forberedt, og ha med seg dokumenter og andre bevis dersom retten ber om å få dette framlagt, jf. tvisteloven § 24-4. Den sakkyndige må være villig til muntlig å dele sin tvil, sine refleksjoner og oppbygningen av sine vurderinger i en samtaleform med retten/nemnd og fullmektiger, og forholde seg til Barnesakkyndig kommisjons eventuelle kommentarer til rapporten.. Fra en faglig synsvinkel er målet med en sakkyndig vurdering å problematisere og avgrense løsningsalternativer og skissere mulige konsekvenser. I den muntlige framstillingen kan det på spørsmål fra beslutningstakere og partsrepresentanter være en utfordring å trekke grensen mellom det man har tilstrekkelig kompetanse og informasjonsgrunnlag til å vurdere, og det som faller utenfor. Dersom den sakkyndige får spørsmål i retten som han/hun er i tvil om kan eller bør besvares, bør den sakkyndige henvende seg til administrator (nemndsleder/dommer) og få nødvendig veiledning.

I domstolen får den sakkyndige en rolle som går ut over den muntlige forklaringen i fylkesnemnda. Før den sakkyndige redegjør for sin rapport må vedkommende bekrefte med forsikring at han/hun har utført og vil fullføre sitt verv samvittighetsfullt og etter beste overbevisning, jf. tvisteloven § 25-5 fjerde ledd.

Foruten å avgi muntlig forklaring, gir tvisteloven § 25-5 tredje ledd den sakkyndige mulighet til å følge forhandlingene, rådføre seg med eventuelle andre sakkyndige, og den sakkyndige tillates å stille spørsmål til parter, vitner og andre sakkyndige når det er nødvendig for å utføre oppdraget som sakkyndig. Den sakkyndige sitter inne under saken og er den som avgir forklaring helt til slutt. Dette gir mulighet til:

- Å stille spørsmål til ungdom som deltar, foreldre, barneverntjeneste og andre vitner etter hver forklaring
- Å bidra til at sentrale tema som ikke blir tematisert, løftes fram og belyses
- Å få utfyllende og nyanserende opplysninger til egen forklaring skal avgis

Når en sak tas opp til doms er den oppnevnte sakkyndiges oppdrag alltid avsluttet for denne instans. Det er retten som utformer dommen og domsslutningen. Dersom saken bringes inn for ankeinstans, kan den som er oppnevnt som sakkyndig i underinstansen innstevnes som sakkyndig vitne eller oppnevnes som sakkyndig på nytt.

Avgjørelsesorganet har et selvstendig ansvar for sakens opplysning. Dommeren skal vurdere saken på selvstendig grunnlag, og der den sakkyndiges rapport er ett av flere bevis/ vurderingsmomenter. Avgjørelsesorganet legger i praksis vekt på den sakkyndiges rapport og redegjørelse og vil ofte følge dennes anbefaling, men kan selsagt komme til et annet resultat enn den sakkyndige. Den sakkyndige har ikke krav på kopi av vedtak/ dom. På anmodning vil imidlertid den sakkyndige vanligvis få den tilsendt.

8

8 OPPDRAGET AVSLUTTES

8.1 Avslutning av oppdraget – godtgjøring

Der barneverntjenesten gjør bruk av sakkyndig skjer godtgjøring etter inngått avtale ved oppdragets oppstart.

Det er fylkesnemndene som dekker den sakkyndiges honorar når den sakkyndige er oppnevnt av fylkesnemndene (og får sitt mandat fra fylkesnemndene).

Ved rettsbehandling skal den sakkyndige så snart som mulig etter endt hovedforhandling sende sitt salærkrav til retten. Arbeid som oppnevnt sakkyndig for retten godtgjøres etter de samme satser som gjelder for offentlig oppnevnte forsvarere, jf. salærforskriften.

Når det er foreldrene som engasjerer en sakkyndig for en sak som skal i fylkesnemnda eller i domstolen må foreldrene selv bekoste den sakkyndiges honorar.

8.2 Oppbevaring og sikring av dokumenter og rapport

Lov om helsepersonell stiller krav til oppbevaring av konfidensielle opplysninger. Ifølge helsepersonelloven §§ 39 og 40 plikter helsepersonell å føre ordnede opptegnelser over sin virksomhet slik god yrkesskikk krever, og som er nødvendig for at han/hun kan gi de meldinger og opplysninger som er pålagt i lov eller med hjemmel i lov. Han/hun skal føre journal over hver enkelt pasient. Taushetsbelagte opplysninger skal oppbevares på en sikker måte. Etter § 14 i forskrift om pasientjournal av 2000 plikter helsepersonell å oppbevare opplysninger slik at de ikke kommer til skade eller blir ødelagt, og at uvedkommende ikke får adgang til dem.

For sakkyndige som ikke omfattes av disse lovene, men som har taushetsplikt etter forvaltningsloven, er det grunn til å nevne at forvaltningslovens taushetsplikt innebærer en plikt til å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det vedkommende i forbindelse med tjeneste eller arbeidet får vite om noen personlige forhold. Dette innebærer en alminnelig plikt til å oppbevare opplysninger på betryggende måte, jf. at taushetsplikten gjelder også etter at oppdraget er utført.

Hvor lenge journaler skal oppbevares i forbindelse med sakkyndig arbeid, må antas å være uavhengig av hvem som er oppdragsgiver. De dokumenter som vedkommende får oversendt fra oppdragsgiver vil som regel være tilgjengelige i offentlige arkiver og bør derfor tilbakeleveres eller makuleres. Journalnotater, testprotokoller, rapporter og lignende bør imidlertid oppbevares ut fra nedtegnelsens art eller i minst ti år etter siste innføring i journalen, jf. forskrift om pasientjournal. Rapporter oversendt til oppdragsgiver er også oppdragsgivers eiendom og oppbevares hos denne etter de regler som gjelder for vedkommende.

8.3 Påfølgende oppdrag i samme sak

Deltakelse ved tidligere behandling av saker med de samme parter eller i samme sakskompleks i lavere instans som fylkesnemnda, medfører ikke i seg selv inhabilitet, jf. tvisteloven § 25-3 tredje ledd, barnevernloven § 7-6 annet ledd.

REFERANSER

NOU 2006:9 *Kvalitetssikring av sakkyndige rapporter i barnevernsaker*. Barne- og likestillingsdepartementet.

Ot. prp. nr. 68 (2007-2008) *Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester mv. (barnesakkyndig kommisjon)*

Veiledning feb. 1998. *Veiledning for sakkyndig i saker etter barneloven og barnevernloven*. Barne- og familiedepartementet.

EFPA (2001) *The European psychologist in forensic work and as expert witness. Recommendations for an ethical practice*. Final Report SC Ethics to EFPA GA London.

International Test Commission (ITC) (2000). *Internasjonale retningslinjer for bruk av tester, versjon 2000*.

Barnefordelingssaker der det er påstander om vold – Psykologfaglig informasjon til dommere, advokater og sakkyndig. 06/2008 fra Barne- og likestillingsdepartementet.

VEILEDENDE MAL FOR OPPBYGGING AV DEN SAKKYNDIGE RAPPORTEN

Følgende grunnleggende prinsipper kan være førende i utformingen av den skriftlige rapporten:

- Rapporten er et resultat av og en redegjørelse for en faglig utredning med utgangspunkt i et gitt mandat. Rapporten bør derfor ikke preges av vurderinger opp mot juridiske tema ut over vurderinger som gjøres opp mot relevante hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4.
- Det skal gå klart frem av rapporten hva som er fremskaffet av opplysninger og hva som er den sakkyndiges vurderinger. Vurderinger skal gjøres med utgangspunkt i de opplysninger og observasjoner den sakkyndige baserer seg på.
- Den sakkyndige bør tydeliggjøre teori og metode slik at vurderingene er etterprøvbare.
- Den kunnskapen faggruppen har, er ikke allmannseie og krever derved forklaring. Språklig bør den sakkyndige rapporten utformes med tanke på at foreldrene og den offentlige part skal kunne forstå den, og at den skal brukes i nemnd og/ eller i retten. Psykologiske faguttrykk må forklares.
- Sakkyndigrapporten bør skrives så kort og poengtert som mulig uten at det går på bekostning av klarhet og begrunnelse. Retningsgivende bør den omfatte maksimum 20 til 30 sider der vurderingen gis hovedvekt.

I det følgende vil nødvendige momenter i en sakkyndig rapport bli presentert. Det poengteres at dette er momenter som bør være med i en sakkyndig rapport. Malen er ment å være rådgivende, overskrifter, inndeling og rekkefølge kan variere. Ved begrensede mandater, som f. eks å vurdere et barns nåværende utviklingsstatus vil flere av de følgende momenter ikke være aktuelle å ha med.

1 INNLEDNING

Innledningsvis bør rapporten utformes slik at relevant informasjon om hvem som er utredet, oppdragsgiver, dato for rapport, hvem som har utredet og mandat framkommer klart. Rapporten bør derfor innlede med:

- A) Faktiske opplysninger om partene
Her forventes det at det tydelig fremkommer barnets navn, fødselsdato, foreldres navn, eventuelt saksnummer. F.eks.: Sakkyndig utredning i barnevernsak vedrørende XX osv
- B) Oppdragsgiver
Det bør tydelig framgå hvem som er oppdragsgiver av utredningen. F.eks.: «Barneverntjenesten i X kommune...», «X tingrett»
- C) Dato for avgitt rapport
- D) Den sakkyndiges navn og adresse
- E) Gjengivelse av mandatet med eventuelle tillegg
Ved tolkning av mandatet ut over vanlig faglig forståelse, redegjøres for tolkningen ved presentasjon av mandatet

2 INNHOLDSFORTEGNELSE

En innholdsfortegnelse (med sidenummerering og henvisning) hjelper oppdragsgiver å finne relevant informasjon og er tidsbesparende i retten/fylkesnemnd. Den bør imidlertid ikke være for detaljert.

3 OPPLYSNINGER OM UTREDNINGENS TILRETTELEGGELSE OG FORLØP

- A) *Oversikt over tidsbruk og arbeidsopplegg.*
Når, hvor og hvem som er intervjuet, testet, observert etc. bør redegjøres for på en oversiktig måte.
- B) *Metoder.*
Metoder benyttet samt hvor og når forventes også redegjort for på en oversiktlig måte. Hvis andre enn utreder har utført en undersøkelse skal det også fremkomme. Dersom deler av en metode er benyttet, beskrives dette og de begrensninger dette medfører. Innhenting av eksterne tester og vedkommendes kompetanse/stilling skal gå tydelig frem av rapporten.
- C) *Gjennomgang av dokumenter.*
Det bør fremgå hvilke dokumenter som den sakkyndige har hatt tilgang til. Dette kan i enkelte saker innebære mange hundre sider som den sakkyndige har fått fra oppdragsgiver. Det vil være u hensiktsmessig å redegjøre for alle disse og dette kan løses ved at den sakkyndige viser til at tilsendte dokumenter fra barneverntjenesten / tingretten er lest. Hvis andre dokumenter er innhentet bør det også redegjøres for.
- D) *Redegjørelse for hvordan de involverte er informert.*
Med dette menes at de som utredes er informert om taushetsplikt og begrensninger i denne. Videre at personene er informert om mandat, formål med utredningen, formålet med tester som benyttes og mulige konsekvenser av utredning.

4 SAKENS BAKGRUNN

Av sakens bakgrunn bør det kun tas med opplysninger om forhold som er aktuelle for å belyse saken i henhold til mandatet og som er av betydning for den sakkyndiges faglige vurdering. I tillegg bør det også tas med hva som er bakgrunnen for saken, meldinger osv. Et kortfattet dokumentutdrag fra rapporter/ dokumenter der dato, evt. dokumentnummer kommer tydelig frem er en måte å gjøre dette på.

Noen ganger er sakens bakgrunn godt kjent for oppdragsgiver grunnet arbeid med saken, tidligere rapporter, og tidligere nemndsvedtak/ dommer etc. Henvisning til dokumenter som oppsummerer dette kan være en annen måte å gjøre dette på.

5 AKTUELL SITUASJON

En kort beskrivelse av barnets og foreldrenes/ (omsorgsgiveres) aktuelle situasjon er viktig. F.eks.: «NN bor nå i beredskapshjem...».

Dette er meget viktig da sakkyndige rapporter kan bli benyttet i flere år. Ved en presisering av det kontekstuelle sikrer en at rapporten ikke misbrukes eller brukes som beslutningsgrunnlag i en tid eller situasjon hvor den ikke har gyldighet.

6 REDEGJØRELSE FOR SAMTALER OG UNDERSØKELSER MED BARN, FORELDRE OG KOMPARENTER

- A) *Beskrivelse og vurdering av barnet.*
Ved tidlig å fremheve barnet som hovedperson i det skriftlige arbeidet tydeliggjør en hvem som er hovedpersonen i saken. Dette er også med på å sette den kontekstuelle situasjon og vurderingene opp mot hva som er viktig. F. eks. å fremheve et barns sårbarhet og spesielle behov.
- B) *Oppsummeringer fra samtaler og møter med parter.*
En bør tilstrebe en beskrivende stil for å fremme objektivitet i fremstillingen. F.eks.: «Mor er 37 år, vokst opp som yngst av tre søsken i et hjem som i følge henne var preget av alkoholmisbruk hos begge foreldre...». Lange referater fra samtaler bør unngås. Partenes syn på de aktuelle spørsmål inkluderes og tydeliggjøres uten at det gir preg av å være argumenterende.
- C) *Oppsummering fra samtaler med informanter.*
Den sakkyndige bør her vise stor varsomhet og sikre at informasjon blir korrekt gjengitt. Det er videre viktig å ta hensyn til de relasjonene partene har til informantene slik at videre samarbeid med f. eks. behandlere, barnehage etc. ikke blir unødig skadelidende.

7 OBSERVASJONER AV SAMSPILL OG BARNETS FUNGERING I ANDRE SAMMENHENGER, TESTER OG KARTLEGGINGSVERKTØY

Oppsummering og tematiske beskrivelser er å foretrekke ved redegjørelser for observasjoner. Beskrivelse av samspill bør ha en sammenfattende karakter, men være spesifikt og eksemplifisert ved særegne forhold hos det enkelte barn og/eller samspill. Beskrivelser av det alminnelige er sjeldent nødvendig. Presentasjon

av resultater og vurderinger bør ha et interaksjons- og funksjonsperspektiv både i beskrivelsen av barnet og av foreldrene.

8 VURDERING

Vurderinger gjøres ut fra mandatet, og ut fra en helhetlig faglig belysning av saken. Noen momenter bør være tilstede:

- A) En generell innledning av sakskomplekset.
- B) Eksemplifisering av kliniske inntrykk hvor også de involvertes ressurser påpekes.
- C) Vurderinger av familiens historie basert på de faktiske opplysninger som fremgår av rapportens første del.
- D) Drøfting av alternative hypoteser for å tydeliggjøre nyansene i egne vurderinger. Dette trenger ikke være omfattende drøftinger men være henvisninger til at andre forklaringsmodeller er vurdert, for eksempel: «... underliggende depresjon kan ikke forklare dette reaksjonsmønsteret ...»

Ved spesielle forhold som f. eks. seksuelle overgrep eller barn med funksjonshemming og særlige behov hos barnet som følge av dette, kan en kort litteraturgjennomgang av konsekvenser være opplysende for saken og underbygge vurderinger. Utover det benyttes ikke litteraturhenvisninger.

9 KONKLUDERENDE FAGLIG VURDERING/RÅD

Konklusjonen bør være kort og svare direkte på mandatet. Den bør oppsummere utredningen og påpeke utredningens begrensning. Videre kan den ha oppsummerende råd, eventuelt med veiledende kommentarer til hva som kan tjene barnet best. Rapporten avsluttes med den sakkyndiges underskrift.

Utgitt av:
Barne- og likestillingsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Post og distribusjon
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Faks: 22 24 27 86

Publikasjonskode: Q-1158 B
Design og illustrasjon: Lars Tothammer/Basta
Trykk: Zoom grafisk AS 07/2009 – opplag 2000

